

Ce 1728

3.

al.

# KERESKEDÉS

ÉS

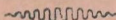
## ÁRUISME

NÉMET KIFEJEZETEKKEL.

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

AZ AUSZTRIAI BIRODALOMRA.

MAGYAR NÉP- 'S ALREÁLTANODÁK AZON  
OSZTÁLYÁNAK SZÁMÁRA, HOL AZ IFJÚSÁG  
A KERESKEDŐI PÁLYÁRA ELŐKÉSZITTETIK.



IRTA

**BAUER MÁRKFI LŐRINCZ,**

OKLEVELEZETT TANÁR,

ÉS EGY A CS. K. ORSZÁG. ISKOL. HAT. ÁLTAL  
ENGEDÉLYEZETT MAGYAR-NÉMET NÉP- 'S  
IDEGEN NYELVTANODÁNAK TULAJDONOSA  
SZÉKESFEHÉRVÁROTT.

2002

# KERESKEDÉS

ÉS

# ÁRUISMÉ

NÉMET KIFEJEZETEKKEL.

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

AZ AUSZTRIAI BIRODALOMRA.

MAGYAR NÉP- 'S ALREÁLTANODÁK AZON  
OSZTÁLYÁNAK SZÁMÁRA, HOL AZ IFJÚSÁG  
A KERESKEDŐI PÁLYÁRA ELŐKÉSZITTETIK.



IRTA

**BAUER MÁRKFI LÖRINCZ,**

OKLEVELEZETT TANÁR,

ÉS EGY A CS. K. ORSZÁG. ISKOL. HAT. ÁLTAL ENGEDÉLYE-  
ZETT MAGYAR - NÉMET NÉP- 'S IDEGEN NYELVTANODÁNAK  
TULAJDONOSA SZÉKESFEHÉRVÁROTT.

*Az író sajátja.*

---

**SZÉKESFEHÉRVÁROTT,**  
ÖZVEGY SZÁMMER PÁLNÉ BETŰIVEL 1853.



FÖTISZTELENDŐ, NAGYSÁGOS,

KIRÁLYHEGYI

**FARKAS FERENCZ**

ÚRNAK,

ERCSI SZENT MIKLÓS PÜSPÖK ÉS HITVALLÓ

APÁTJÁNAK,

A SZÉKESFEJÉRVÁRI SZÉKES EGYHÁZ

**NAGYPRÉPOSTJÁNAK,**

ÉS

**KANONOKÁNAK,**

LEOPOLD CSÁSZÁR JELES REND KERESZTESÉNEK, AZ  
AUSZTRIAI BIRODALOM LOVAGJÁNAK, A PÜSPÖKI FŐ-  
ISKOLA TANULMÁNYI AL-IGAZGATÓJÁNAK, HITTUDOR-  
S A PESTI KIRÁLYI EGYETEMNÉL A HITTUDOMÁNYI KAR  
TAGJÁNAK, A SZÉKESFEJÉRVÁRI PÜSPÖKI  
SZENT SZÉK ÜLNÖKÉNEK.

A népnevelés

# Buzgó Előmozdítójának

Mély tisztelettel

ajánlja

munkát

a szerző.



## ELŐSZÓ.



Az újabb korban a műveltség előhaladása a kereskedés felvirágzását Magyarhonunkban is oly fokra emelé, mely a kereskedelmi tudományok a nép- 's alreáltanodákbai behozatalát szükségessé teszi.

Terjedelmes magyar irodalmunk eddigelő még kevés gondot fordított a kereskedelmi tudományok terjesztésére, különösen nincs kézikönyv, mely a nép- 's alreáltanodák azon osztályának szükségét kielégítné, hol az ifjuság a kereskedői pályára előkészítettetik.

Jelen munkácska, mely kizárólag az említett osztálynak számára írva van, két részből áll.

Az első rész tárgya a kereskedés, a mint t. i. az egész világban általában és Ausztriában különösen van.

A második rész tárgya az áruisme, azaz: a legfontosabb árucikkek, a mint t. i. általában az egész világ és különösen Ausztria összes kereskedéseiben előfordulnak.

A gyakorlat tanítja, hogy leggyakorlatiabb német nyelvtanaink magyar gyermekeinknek a német nyelvet sajátjává nem teszik; azért már a népiskolában fáradhatlanul úgy kell működnünk, hogy minden tárgy magyar nyelven előadása után a legfontosabb német kifejezeteket a fiatal elmébe oltuk. Ezen okból e könyvecskében is ott, hol szükségesnek tartám, a német kifejezetekről gondoskodtam.

Székesfehérvárott, aprilban 1853.

A szerző.



ELSŐ RÉSZ.

A Kereskedés és a Pénzügyi Életről  
Készült a Magyar Nemzeti Bank  
Könyvtárában.

**I. RÉSZ.**

**KERESKEDÉS.**

# ELSŐ SZAKASZ.

## A kereskedésről általában.

### Von dem Handel überhaupt.

*Hány értelemben vétetik e szó: kereskedés?*

E szó kereskedés két értelemben vétetik: 1. általános értelemben; 2. különös értelemben.

*Mit értünk e szó alatt: kereskedés általános értelemben?*

E szó alatt: kereskedés általános értelemben *minden cserét* értünk, azaz: mikor valaki valamely tárgyat valami más tárgyért kicserél, legyen az pénzért vagy más tárgyért.

*Mit értünk e szó alatt: kereskedés különös értelemben?*

E szó alatt: kereskedés különös értelemben *minden bevásárlást és eladást* értünk, azaz: mikor valaki valamely egynemű tárgyakat iparilag vesz 's elad, azon szándékban, hogy pénzt nyerjen.

### Német kifejezetek.

a kereskedés: der Handel.

minden csere: jeder Tausch.

a tárgy: der Gegenstand.

kicserélni: austauschen.

a pénz: das Geld.

a bevásárlás: der Einkauf.

az eladás: der Verkauf.

iparilag: gewerbmäßig.



*Jegyzet.* Az, a ki valamely kereskedést üz, *kereskedőnek* nevezetik; azon tárgy, melyet vesznek vagy eladnak, *árunak* nevezetik. E szó *áru* nem csak a közönséges életben előforduló portékákat, hanem lovakat, házi állatokat, gabonát, telkeket, váltókat, álladalmi papirokat 's pénznemeket is jelent.

### Német kifejezetek.

a kereskedő: der Kaufmann.	a váltó: der Wechsel.
az áru: die Waare.	álladalmi papirok: Staats-
a gabona: das Getreide.	papiere.
a házi állatok: die Hausthiere.	pénznemek: Geldsorten.
telkek: Grundstücke.	

*Mi a kereskedésnek főczélja?*

A kereskedésnek főczélja a nyereség.

*Miképen éretik el a nyereség?*

A nyereség eléretik, ha a kereskedő tudja, mely helyekből 's mely utakon az árukat legolcsóbban megszerezni és mely módon 's utakon azokat ismét legdrágábban eladni kell.

*Mi határozza a kelmék árát?*

A kelmék árát határozza:

1. a vetekedés;
2. a kérdezősködés 's kínálat;
3. az időjárás 's politikai viszonyok.

### Német kifejezetek.

a nyereség: der Gewinn.	kérdezősködés: die Nachfrage.
a kelmék ára: der Waaren-	az időjárás viszonyok: die
preis.	Witterungsverhältnisse.
a vetekedés: die Concurrenz.	a politikai viszonyok: die
a kínálat: das Angebot.	politischen Verhältnisse.

### *Mi a vetekedés?*

Minden kereskedőnek arra kell vigyázni, hogy áruait legalább nem drágábban ajánlja, mint más kereskedők ugyanazon minőségű árukat ajánlják, mert ha ugyanazon minőségű árukat drágábban ajánlja, mint más kereskedők, akkor vevői nem lesznek. Ez vetekedésnek neveztetik.

### *Mit értünk kérdezősködés alatt?*

Ha bizonyos körben valamely minőségű áru a vevők részéről nagy mennyiségben kerestetnek, akkor ez kérdezősködésnek neveztetik.

### *Mit értünk kínálat alatt?*

Ha bizonyos körben a kereskedők valamely minőségű árukat nagy mennyiségben a vevésre ajánlanak, akkor ez kínálatnak mondatik.

### *Mit kell tudni a kérdezősködés 's kínálatról?*

A kérdezősködés 's kínálatról kell tudni:

1. Ha a kérdezősködés a vevők részéről a kínálattal a kereskedők részéről egyenlő, akkor ez a kelmék árára nem nagy befolyást gyakoroland.
2. Ha a kérdezősködés nagyobb, mint a kínálat, akkor a kelmék ára azonnal fog felmenni, mert az eladók tudják, hogy a vevők magasabb árakat sem fognak kimélni, félelemből, hogy a nélkül a szükséges mennyiséggel magokat nem láthatandják el.
3. Ha a kínálat nagyobb, mint a kérdezősködés, akkor a kelmék ára csökkenni fog, mert ugyanazon minőségű áru összes eladói egymással vetekedni fognak, áruikra vevőket találni, mi csak úgy történhetik, ha áruikat olcsóbban ajánlják, mint más kereskedők, és ez végre arra mehet, hogy az áruk veszteséggel eladhatnak.



*Mi a kérdezősködés főoka?*

A kérdezősködés főoka a fogyasztás, azaz: ha bizonyos idő alatt valamely egynemű áru mennyisége elfogyasztatik.

**Német kifejezetek.**

a minőség: die Qualität.	az eladó: der Verkäufer.
a vevő: der Käufer.	a veszteség: der Verlust.
a mennyiség: die Quantität.	a fogyasztás: die Consumption.

*Miképen hatnak az időjárási viszonyok a kelmék árára?*

Az időjárási viszonyok befolyást gyakorolnak egyrészt a termények termesztésére 's az aratások jövedelmére, másrészt a közlekedés könnyebbitésére vagy nehezbitésére és így a kelmékérti szállításhoz is.

*Mi értetődik politikai viszonyok által?*

Politikai viszonyok által értetődnek:

1. Háboruk.
2. Vámok felállítása 's eltörlése.
3. Az áruk be- ki- vagy átvitelének tilalma vagy engedelme.
4. A bevonati utak nyitása vagy elzárása.

*Mi által hathatnak a háboruk a kelmék árára?*

A háboruk a kelmék árára és így a kereskedő nyereségére az által hathatnak, hogy némely árucikk-ek fogyasztását öregbithetik, másokét pedig kevesbithetik; a közlekedéseket veszélyesekké tehetik, vagy egészen akadályozhatják.

**Német kifejezetek.**

A termény:	das Naturprodukt.
a termesztés:	die Erzeugung.

a termények termesztése :	die Erzeugung der Produkte.
az aratás :	die Ernte.
a jövedelem :	der Ertrag.
az aratások jövedelme :	der Ertrag der Ernten.
a közlekedés :	die Kommunikation.
a könnyebbités :	die Erleichterung
a nehezítés :	die Erschwerung.
a szállításhér :	die Transportkosten.
a vám :	der Zoll.
a be- ki- vagy átvitel :	die Ein- Aus- oder Durchfuhr.
a bevonati utak :	die Bezugswege.

### *Mi a szemlélődés?*

A gondos figyelemre vétele azon körülményeknek, melyek valamely áruk árára 's eladására befolyást gyakorolhatnak, és a szoros összeszámolása azon körülményeknek, melyek még beléphetnek, szemlélődésnek mondatik; a szemlélődés a kereskedőnek legnagyobb 's legfontosabb mestersége, mert ezen alapul főképen vállalatainak sikere; a szemlélődés sok ismeretet, figyelmet és éles elmét kíván.

### *Mit kell a kereskedőnek tudni, hogy helyesen tudjon szemlélődni?*

A kereskedőnek, hogy helyesen tudjon szemlélődni, tudni kell:

1. mely országokban 's városokban az áruk legjobban 's legolcsóbban készítettnek;
2. mely utakon az áruk legolcsóbban hozatandók;
3. mely áruk az ő hatáskörében leghamarabban 's leghasznosabban eladhatnak;
4. szükséges, hogy a kereskedő idegen emberekkel összeköttetésben álljon, kik őtet mindenről tudósítják, mi a kereskedelemre vonatkozólag történik;
5. szükséges, hogy a kereskedő a politikai eseményekre



figyeljen, hogy azok következéseiről ítélhessen, a végre, hogy a tettek szerint a kereskedés jövő menetét azon árukkal, melyekre szemlélődik, a leglehetségesebb bizonyossággal tudhassa;

6. szükséges, hogy a kereskedő szemlélődéseinek nagyságát a neki szolgálatra álló pénzel helyes viszonyba hozza, hogy azon esetben, ha a szemlélődés rosszul találna kiütni, a veszteséget könnyen eltűrhesse.

*Mit értünk szemlélődési kereskedés alatt?*

Vannak kereskedők, kik kizárólag szemlélődésekkel foglalkoznak, azaz: a kik csak oly árukat vesznek, a mikről gyanítják, hogy ára bizonyos időben fog felmenni; az üzlet ezen nemét szemlélődési kereskedésnek mondják és azok, kik szemlélődési kereskedéssel foglalkoznak, szemlélődőknek neveztetnek.

Német kifejezetek.

a szemlélődés:	die Spekulation.
a körülmény:	der Umstand.
a mesterség:	die Kunst.
a legfontosabb mesterség:	die wichtigste Kunst.
a vállalat:	die Unternehmung.
sok ismeret:	viele Kenntnisse.
a figyelem:	die Aufmerksamkeit.
az éles elme:	der Scharfsinn.
a hatáskör:	der Wirkungskreis.
idegen emberek:	fremde Menschen.
összeköttetésben állani:	in Verbindung stehen.
tudósítani:	benachrichtigen.
a politikai események:	die politischen Ereignisse.
a leglehetségesebb bizonyossággal:	mit der möglichsten Gewißheit.
helyes viszonyba hozni:	in ein richtiges Verhältnis bringen.

a szemlélődési kereskedés:	der Spekulationshandel.
a szemlélődő:	der Spekulant.
szemlélődni:	spekuliren.

## MÁSODIK SZAKASZ.

### A kereskedés fajairól.

### Von den Arten des Handels.

*Hány főfaja van a kereskedésnek?*

A kereskedésnek két főfaja van:

az első főfaja: az árukereskedés;

a második főfaja: a pénz- váltó- és értékes papirkereskedés.

*Jegyzet.* A könyvkereskedés tulajdonképen a kereskedésnek harmadik fajtát képezi; de miután a könyvkereskedés a közönséges kereskedések üzésétől nagyon eltávozik, azért itt arról nem szólnak.

### Német kifejezetek.

Az árukereskedés:	der Waarenhandel.
a pénz- 's váltókereskedés:	der Geld- und Wechselhandel.
az értékes papirkereskedés:	der Werthspapierhandel.
a könyvkereskedés:	der Buchhandel.



## I. Az árukereskedésről. Von dem Waarenhandel.

*Melyek az árukereskedésnek legfontosabb ágai?*

Az árukereskedésnek legfontosabb ágai ezek:

1. *A honi terményekkel kereskedés:*  
(Der Handel mit Landesprodukten.)
2. *A fűszer- vagy gyarmatárukereskedés:*  
(Der Spezerei- oder Kolonialwaarenhandel.)
3. *A festékárukereskedés:*  
(Der Farbewaarenhandel.)
4. *Az éjszaki terményekkel kereskedés:*  
(Der Handel mit nordischen Produkten.)
5. *A szerárukereskedés:*  
(Der Materialwaarenhandel.)
6. *A fakereskedés:*  
(Der Holzhandel.)
7. *A félgyártmányokkal kereskedés:*  
(Der Handel mit Halbfabrikaten.)
8. *A kézművekkeli kereskedés:*  
(Der Manufakturwaarenhandel.)
9. *A gyárművekkeli kereskedés:*  
(Der Handel mit Fabrikwaaren.)

## A) A honi terményekkel kereskedésről.

*Bon dem Handel mit Landesprodukten.*

*Mit értünk a honi terményekkel kereskedés alatt?*

A honi terményekkel kereskedés alatt értjük azon kereskedést, melyet a saját hon földi természetű terményeivel üznek; ehhez tartozik:

1. *A gabonakereskedés* (der Getreidehandel), a melyet rozs-, buza-, árpa-, zab-, kukoricza-, bab-, lencse- és tatárkával üznek.

*Hol üzik főképen a gabonakereskedést?*

A gabonakereskedést főképen az éjszaki Német-, Dánia-, Lengyel-, Orosz- és Magyarország gabonadús vidékeiben üzik; az újabb időben Éjszakamerikában is; főiránya pedig Angolország, a Pirenei félsziget és Olaszország felé megy; a gabonakereskedéshez a lisztkereskedés is csatlakozik, mely a termékatlenség éveiben Európában igen fontos üzletág.

2. *A borkereskedés* (der Weinhandel), mely csaknem Déleuropa minden országában nagy fontosságú; a bor elküldetik Europa minden éjszaki vidékeibe, valamint több tengerentúli tartományokba.

*Hol üzik főképen a borkereskedést?*

A borkereskedést főképen Francia- Magyar-, a délnyugoti Német és Spanyolországban üzik.

3. *A gyapjúkereskedés* (der Wollhandel), azaz: a juhgyapjuval kereskedés; a juhgyapju Németországnak egyik legfontosabb természetű terménye.



*Hol üzik főképen a gyapjúkereskedést?*

A juhgyapju főkeletét Angol- és Franciaországban, Belgium és Éjszakamerikában találja; de már a belhonban is igen jelentős kereskedelmi ággá lett.

4. *Az olajkereskedés* (der Ölhandel), melynek tárgya Németországban a répa-, mag-, len-, mák-, dió- és kenderolaj; a legtöbb kenderolaj Oroszországból, a faolaj pedig Olasz-, Dalmát- és a déli Franciaországból jön.

*Hol üzik főképen az olajkereskedést?*

A mák- 's dióolajjal kereskedést főképen a Rajna déli vidékeiben üzik; a len- 's répamagolajjal kereskedés pedig az olajutók kezében van; az olajkereskedéshez az olajos lepényekkel kereskedés is csatlakozik.

5. *A magkereskedés* (der Samenhandel), mely részint takarmánymagból, részint olajmagból, részint fűszermagból, részint veteménymagból áll.

*Mi tartozik a takarmánymaghoz?*

A takarmánymaghoz tartozik: lóhere- 's babómag.

*Mi tartozik az olajmaghoz?*

Az olajmaghoz tartozik: kender-, len- 's mákmag.

*Mi tartozik a fűszermaghoz?*

A fűszermaghoz tartozik: kömény-, olaszkapor, ánizs-, zergefü-, és mustármag.

*Mi tartozik a veteménymaghoz?*

A veteménymaghoz tartozik: a káposzta-, sárgarépa- és petrezselyemmag.

6. *A dohánykereskedés* (der Tabakshandel), mely az ausztriai birodalomban a kormány egyedárúsága. A kormány a nyers dohányleveleket a termesztő országokban, nevezetesen Magyarországból veszi,

de a külföldről, mint: Baden- Német-Alföld-, Keletindia- és Éjszakamerikából is hozatja, gyárai-  
ban feldolgoztatja és különösen erre szabadalmazott  
egyének által egyeden eladatja.

7. *Honi terményekkel kereskedés* (Handel mit Landes-  
produkten), mely különös kereskedelmi ágat nem ké-  
pez; ehez tartozik: buzér, festő-csülleng, zsoldina,  
szeklicze, orvossági növények és aszalmány.

### Német kifejezetek.

a rozs: der Roggen.	az árpa: die Gerste.
a buza: der Weizen.	a zab: der Hafer.
a kukoricza: der Mais.	a bab: die Bohne.
a lencse: die Linse.	a tatárka: das Heideforn.
Németország: Deutschland.	Dánia: Dänemark.
Gácsország: Galizien.	Oroszország: Rußland.
Magyarország: Ungarn.	Éjszakamerika: Nordamerika.
a gabonadús vidék:	die getreidereiche Gegend.
a főirány: die Hauptrichtung.	Angolország: England.
a pirenei félsziget:	die pyrenäische Halbinsel.
Olaszország: Italien.	a lisztkereskedés: der Mehl- handel.
a termékeltenség éveiben:	in den Jahren des Misßwachses.
igen fontos üzletág:	ein sehr bedeutender Geschäftszweig.
Déleuropa: Südeuropa.	nagy fontosságú: sehr wichtig.
a bor elküldetik:	der Wein wird versendet.
a tengerentúli tartományok:	die überseeischen Länder.
Francziaország: Frankreich.	Spanyolország: Spanien.
a juhgyapju: die Schafwolle.	a belhon: das Inland.
a répa: die Rübe.	a répamagolaj: das Rübsöhl.
a mákolaj: das Mohnöhl.	a dióolaj: das Nußöhl.
a kenderolaj: das Hanföhl.	a faolaj: das Baumöhl.
az olajütő: der Öhlmüller.	az olajos lepény: der Öhlku- chen.





Takarmánymagok:

Olajmagok: Ölsfamen.

veteménymagok:

lóhere: Kleefamen.

kendermag: Hanffamen.

mákmag: Mohnsfamen.

olasz kapor: Fenchel.

zergefümag: Koriander.

káposztamag: Kohlsfamen.

az egyedáruság: das Mono-  
pol.

a termesztő ország:

a gyár: die Fabrik.

szabadalmazott egyének:

a buzér: der Krapp.

a zsoltina: die Scharte.

orvossági növények: Arznei-  
pflanzen.

Futterfámereien.

fűszermagok: Gewürzsáme-  
reien.

Gemüesfámereien.

babómag: Biffen.

lenmag: Leinsfamen.

köménymag: Kümmel.

ánizs: Anis.

mustármag: Senf.

sárgarépmag: Mohrrüben-  
famen.

a nyers levelek: die rohen  
Blätter.

das Erzeugungsländ.

feldolgozni: verarbeiten.

befugte Individuen.

festő-csülleng: Waib.

a szeklicze: der Saflor.

aszalmány: getrocknetes Obst.

## B) A fűszer- vagy gyarmatárkereskedésről.

Von dem Spezerei- oder Kolonialwaarenhandel.

*Mit értünk a fűszer- vagy gyarmatárkeres-  
kedés alatt?*

A fűszer- vagy gyarmatárkereskedés alatt értjük azon kereskedést, melyet az Európán kívüli országok, nevezetesen Amerika, Kelet- 's Nyugot-India nyers természetűeivel üznek; ehez tartozik: kávé, nyers vagy finomított cukor, rizs, kakao, thea, fűszerek, pamut, aprószőlő, füge.

## Német kifejezetek.

A kávé: der Kaffee.	a nyers cukor: der rohe Zucker.
a finomított cukor: der raffinirte Zucker.	a rizs: der Reis.
kakao: Kakao.	a thea: der Thee.
a fűszerek: die Gewürze.	a pamut: die Baumwolle.
aprószőlő: Rosinen.	a füge: die Feige.

## C) A festékárakereskedésről.

Von dem Farbewaarenhandel.

*Mit értünk a festékárakereskedés alatt?*

A festékárakereskedés alatt értjük azon kereskedést, melyet sajátlagos festékárakkal és a festészetre alkalmazott mellékcikkekkel üznek; ehez tartozik: buzér, festő-csülleng, zsoldina, szeklicze, berzsenfa, indigo, gubacs, suska, timárfü, timsó, 's több vegytani uton készített természetmények.

## Német kifejezetek.

A berzsenfa: das Farbeholz.	az indigo: der Indigo.
a gubacs: die Knopper.	a suska: der Gallus.
timárfü: Schmaef.	a timsó: der Saum.

## D) Az éjszaki terménykereskedésről.

Von dem Handel mit nordischen Produkten.

*Mit értünk az éjszaki terménykereskedés alatt?*

Az éjszaki terményekkel kereskedés alatt értjük



azon kereskedést, melyet főképen Oroszországban termő kender-, len-, lenmag-, faggyu-, és disznósertével üznek.

### Német kifejezetek.

Oroszország: Rußland.	kender: Hanf.
a len: der Flachß.	a lenmag: der Leinsamen.
a faggyu: der Talg.	disznóserte: Schweinsborsten.

### E) A szerárukereskedésről.

Von dem Materialwaarenhandel.

#### *Mit értünk a szerárukereskedés alatt?*

A szerárukereskedés alatt értjük azon kereskedést, melyet az orvostudományban használt nyers termények's vegyszerekkel, több festékárúkkal és más mesterségek körében használt cikkekkel üznek. A kik ily kereskedést üznek, szerárusoknak neveztetnek.

### Német kifejezetek.

Az orvostudomány: die Medizin.	a nyers termény: die Rohwaare.
vegyszerek: Chemikalien.	a festékáru: die Farbewaare.
a mesterség: das Handwerk.	a szerárus: der Materialist.

### F) A fakereskedésről.

Von dem Holzhandel.

#### *Mit értünk a fakereskedés alatt?*

A fakereskedés alatt értjük azon kereskedést, melyet részint épület-, részint butorfiakkal üznek; az

épületfa oly fa, melyet házak 's hajók építésére használnak; a butorfa oly fa, melyből ágyakat, asztalokat; szekrényeket készítenek.

*Honnét jó a legjobb nemű butorfa?*

A legjobb nemű butorfa Amerikából, Kelet- 's Nyugat-Indiából jó.

*Hol üzik főképen az épületfávali kereskedést?*

Mindennemű épületfa, valamint kádárfa a keleti tenger kikötőiben igen fontos kereskedelmi ág.

### Német kifejezetek.

Az épületfa: das Bauholz.	a butorfa: das Möbelholz.
a legjobb nemű butorfa:	die beste Gattung Möbelholz.
az ágy: das Bett.	az asztal: der Tisch.
a szekrény: der Kasten.	a kádárfa: das Böttcherholz.
a keleti tenger: die Ostsee.	a kikötő: der Hafen.

### G) A félgyártmányokkal kereskedésről.

Von dem Handel mit Halbfabrikaten.

*Mit értünk a félgyártmányokkal kereskedés alatt?*

A félgyártmányokkal kereskedés alatt értjük azon kereskedést, melyet oly cikkekkel üznek, melyek mesterséges elkészítés által már ugyan lényegesen megváltoztattak, de melyeket még másutt is fel kell dolgoztatni; ehhez tartozik: bőr, fonal, kender- vagy lenfonal, gyapjufonal, vas, aczél, pléh, drót, ón, czin, horgany, sárgaréz és vegytani természetűek.



## Német kifejezetek.

Mesterséges elkészítés által:	durch künstliche Zubereitung.
lényegesen megváltoztatni:	wesentlich verändern.
feldolgozni:	verarbeiten.
a fonal:	das Garn.
lenfonal:	Leinengarn.
a vas:	das Eisen.
a pléh:	das Blech.
az ón:	das Blei.
a horgany:	der Zink.
vegytani természetmények:	chemische Produkte.

## H) A kézművekkeli kereskedésről.

Von dem Manufakturwaarenhandel.

*Mit értünk a kézművekkeli kereskedés alatt?*

A kézművekkeli kereskedés alatt értjük azon kereskedést, mely tulajdonképen mindent, mit csak kézmű alatt lehet érteni, magában foglal, nevezetesen gyapju-, pamut-, len- 's selyemszöveteket; üveg-, porcellán-'s köedényt; mindennemű szőtt 's varrt ruházatokat, kalapokat sat.; de közönségesen értjük kézművekkeli kereskedés alatt azon kereskedést, melyet kizárólag gyapjuszövetekkel üznek; a' többi áruk különös kereskedést képeznek, mint: vászon-, selyemáru-, posztó 's üvegkereskedést. A kézművekkeli kereskedéshez a rőföskereskedés csatlakozik, mi alatt azon kereskedést értjük, melyben a pamut-, gyolcs- 's selyemáruk egyenpen eladatnak.

## Német kifejezetek.

A gyapjuszövet:	das Woll-	a pamutszövet:	das Baum-
gewebe.		wollgewebe.	

a kenderszövet: das Flachsgewebe.	a lenszövet: das Hanfgewebe.
a selyemszövet: das Seidengewebe.	az üvegedény: das Glasgeschirr.
a porcellánedény: das Porzellanengeschirr.	a köedény: das Steingut.
mindennemű ruházat: szőtt és varrt:	Kleidungsstücke aller Art. gewirkt und genäht.
a vászonkereskedés: der Leinwandhandel.	a selyemárúkereskedés: der Seidenwaarenhandel.
a posztókereskedés: der Tuchhandel.	az üvegkereskedés: der Glashandel.
a rőföskereskedés: der Schnitthandel.	egyeden eladni: einzeln verkaufen.

## D) A gyárművekkeli kereskedésről.

Von dem Handel mit Fabrikwaaren.

*Miből áll a gyárművekkeli kereskedés?*

A gyárművekkeli kereskedés áll öntött 's vert vas-, bádóg- ipar-, fényüzési és gyárszerűleg készített arany- 's ezüstárúkból.

### Német kifejezetek.

Vert 's öntött vasárú:	geschmiedete und gegossene Eisenwaaren.
bádógárú:	Blechwaaren.
ipar- 's fényüzési árú:	aranyárú: Goldwaaren.
ezüstárú:	Silberwaaren.
	Kurzwaaren.
	gyárszerűleg: Fabrikmäßig.



## II. A pénz-, váltó- és értékes papirkereskedésről.

### Von dem Geld- Wechsel- und Werth- papierhandel.

*Ki foglalkozik a pénzkereskedéssel?*

A pénzeli kereskedéssel a pénztözsérek foglalkoznak.

*Miből áll a pénzkereskedés?*

A pénzeli kereskedés csak oly pénzre terjedhet ki, melyeknek változékony árfolyama van.

*Mely pénzre van változékony árfolyama?*

Változékony árfolyama van az arany- 's külföldi ezüstpénzre, némelykor a belföldi papírpénzre is.

*Lehet-e a belhon vertpénzével kereskedést üzni?*

A belhon vertpénzével kereskedést üzni nem lehet, és pedig azért nem, mert ez minden érték fölszámolásának alapja, melynek mindig meghatározott, változhatlan értéke van.

*Jegyzet.* A váltók-, állandalmi papirok-, 's részvényekről egy későbbben kiadandó könyvben szólnak; itt csak azt említem, hogy a kereskedés tárgyává válnak, mert változékony árfolyammal bírnak, mi által a pénztözsér nyerhet vagy veszhet.

### Német kifejezetek.

A pénztözsér: der Banquier. | a pénzre: die Geldsorte.  
a változékony árfolyam: | der veränderliche Cours.

külföldi ezüstpénz:  
 belföldi papírpénz:  
 a belhon vertpénze:

ausländisches Silbergeld.  
 inländisches Papiergeld.  
 die geprägte Münze des In-  
 landes.

## HARMADIK SZAKASZ.

**A kereskedés rende 's soráról.**  
**Von der Art und Weise, wie der Handel**  
**betrieben wird.**

*Mit értünk a kereskedés rende 's sora alatt?*

A kereskedés rende 's sora alatt értjük a különféle módot, melyen a kereskedést üzni lehet; a módot illetőleg a kereskedés tizféle:

1. *Nagykereskedés:*  
 (Großhandel.)
2. *Kiskereskedés:*  
 (Kleinhandel.)
3. *Bizománykereskedés:*  
 (Commissions Handel.)
4. *Sajátkereskedés:*  
 (Proprehandel.)
5. *Nyerőkereskedés:*  
 (Activhandel.)



6. *Vesztőkereskedés:*  
(Bassirhandel.)
7. *A házalás:*  
(Der Hausirhandel.)
8. *A dugárkodás:*  
(Der Schleichhandel.)
9. *A szállítási kereskedés:*  
(Der Expeditionshandel.)
10. *Az áruszerzési's jutalékkereskedés:*  
(Der Handel auf Lieferung und gegen Prämien.)

### A) A nagykereskedésről.

Von dem Großhandel.

#### *Mi a nagykereskedés?*

A nagykereskedés oly kereskedés, melyet csak magok a kereskedők nagyobb árumennyiségekben üznek; a nagykereskedő t. i. az árukat vagy magoktól a természetektől, vagy más nagykereskedőktől a természető helyen veszi és más kereskedőknek eladja.

#### *Hányféle lehet a nagykereskedés?*

A nagykereskedés lehet háromféle:

1. *Beviteli kereskedés:*  
(Importhandel.)
2. *Kiviteli kereskedés:*  
(Exporthandel.)
3. *Közi kereskedés:*  
(Zwischenhandel.)

*Mikor mondatik a nagykereskedés beviteli kereskedésnek?*

Midőn az áruk a külföldről behozatnak, hogy bel-földi kereskedőknek eladassanak, akkor a nagykereskedés beviteli kereskedésnek mondatik.

*Mikor mondatik a nagykereskedés kiviteli kereskedésnek?*

Midőn az árukat a belhonban veszik, hogy külföldön eladassanak, akkor a nagykereskedés kiviteli kereskedésnek mondatik.

*Mikor mondatik a nagykereskedés közti kereskedésnek?*

Midőn a beviteli kereskedés a kiviteli kereskedéssel egyesítettik, akkor ez közti kereskedésnek mondatik.

### Német kifejezetek.

Nagyobb áru-mennyiségek:	größere Waarenquantitäten.
a termeszto: der Erzeuger.	a termeszto hely: der Erzeugungsort.
a külföldről: vom Auslande.	a belhonban: im Inlande.
a belföldi kereskedők:	die inländischen Kaufleute.

### B) A kiskereskedésről.

Von dem Kleinhandel.

*Mi a kiskereskedés?*

Kiskereskedés az, midőn a nagykereskedőktől vagy a termesztoéktől vett áruk a fogyasztóknak minden kis mennyiségben eladatnak. A ki valamely kiskereskedést üz, kiskereskedőnek neveztetik; nem ritkán a nagykereskedők is kiskereskedést üznek.



## C) A bizománykereskedésről.

Von dem Commissionshandel.

*Miből áll a bizománykereskedés?*

A bizománykereskedés abból áll, hogy egyvalaki másvalakinek bizományában és rovására árukat vesz és elad; a ki bizományt ad, az megbízónak nevezetik; a kinek áruk bevásárlására vagy eladására bizomány adatik, az megbizottnak nevezetik.

*Micsoda viszonyban állanak megbízó's megbizott egymáshoz?*

A megbizott az ő megbízójától az áruk értéke szerinti kamatos kárpótlást kap, a mi tőzsdíjnak mondatik; a megbizottnak ellenben nem szabad az ő megbízójának az árukért nagyobb vagy kisebb árt számítani, mint ő a bevásárlásnál az áruért fizetett, vagy az eladásnál érette kapott.

*Hol üzik leginkább a bizománykereskedést?*

A nagy kikötőhelyeken, mint: Hamburg-, Amsterdam-, London- 's Triestben vannak kereskedők, kik kizárólag a bizománykereskedéssel foglalkoznak.

## Német kifejezetek.

A fogyasztó: der Consument.	a kiskereskedő: der Kleinhändler.
minden kis mennyiségben:	in jeder kleinen Quantität.
a bizománykereskedés:	der Commissionshandel.
a megbízó: der Committent.	a megbizott: der Commissionär.
a tőzsdíj: die Provision.	a kikötőhelyek: die Hafensplätze.

### D) A sajátkereskedésről.

Bon dem Proprehandel.

#### *Mi a sajátkereskedés?*

Sajátkereskedés alatt értünk mindennemű kereskedési vállalatokat, melyeket valamely kereskedő saját rovására üz.

### E) A nyerőkereskedésről.

Bon dem Aktivhandel.

#### *Mi a nyerőkereskedés?*

A nyerőkereskedés oly kereskedés, mely által a belföld áruai a külföldre elküldetnek és a külföld áruai a belföld szükségletének számára behozatnak. A nyerőkereskedés alatt általában a kiviteli kereskedést is értjük.

### F) A vesztőkereskedésről.

Bon dem Passivhandel.

#### *Mi a vesztőkereskedés?*

A vesztőkereskedés oly kereskedés, mely a külföldi áruk beküldését várja, és a belföldi árukat rendelésre elküldi. Vesztőkereskedés alatt általában a beviteli kereskedést is értjük.

### Német kifejezetek.

Mindennemű	kereskedési	allerlei Handelsunternehmungen.
vállalatok:		
saját rovásra:	auf eigene	a belhon áruai: die Waaren des Inlandes.
Rechnung.		



a külföld áru: die Waaren des Auslandes.	a külföldre elküldeni: ins Ausland versenden.
rendelésre: auf Bestellung.	a vesztkereskedés: der Pas- sivhandel.

### G) A házalásról.

Von dem Hausirhandel.

#### *Mi a házalás?*

A házalás a kiskereskedésnek egyik faja, melynél a házaló a vevőnek házhoz hordja az árukat és azokkal közönségesen egy helyről a másakra hurczolkodik.

### H) A dugárkodásról.

Von dem Schleichhandel.

#### *Mi a dugárkodás?*

A dugárkodás tilos vagy magas vámmal megter-  
helt áruk behozásával foglalkozik. A dugárkodás a leg-  
nagyobb veszélyekkel van összekötve; mert a tilos áruk  
behozására, mi csak úgy történhetik, ha a határvám  
elkerültetik, nagy büntetések vannak szabva.

### Német kifejezetek.

A házaló: der Hausirer.

egy helyről a másakra:

hurczolkodni: ziehen.

magas vám: hoher Zoll.

nagy büntetések: große Stra-  
fen.

házhoz hordani: ins Haus  
bringen.

von einem Orte zum andern.

tilos áru: eine verbotene Waare.

a határvám: der Grenz Zoll.

a veszély: die Gefahr.

## D) A szállítási kereskedésről.

Von dem Expeditionshandel.

*Mi a szállítási kereskedés?*

A szállítási kereskedés tulajdonképpen nem kereskedés, mert áruk bevásárlásával vagy eladásával nem foglalkozik, hanem csak azok szállítását eszközli.

*Micsoda esetben fordul elő a szállítási kereskedés?*

A szállítási kereskedés azon esetben fordul elő, midőn lehetlen vagy nem hasznos, valamely árut a behozati helyéből a határozásának helyére elküldeni. Ily esetben az áru a behozati 's határozásának helye között fekvő helyre küldetik és valamely áruszállítóhoz utalványoztatik, ki azt a fuvaros-, hajós- vagy gőzhajó igazgatásától átveszi 's vagy közvetlenül, vagy más áruszállító kieszközlése által határozásának helyére küldi.

Német kifejezetek.

Áruk bevásárlása: der Einkauf von Waaren.	áruk eladása: der Verkauf von Waaren.
a szállítás: die Expedition.	a behozati hely: der Bezugsort.
a határozás helye: der Bestimmungsort.	utalványozni: adressiren.
a fuvaros: der Fuhrmann.	a hajós: der Schiffer.
a gőzhajó igazgatósága:	die Dampfschiffsverwaltung.
az áruszállító: der Expéditeur	közvetlenül: unmittelbar.

K) Az áruszerzési 's jutalékkereskedésről.

Von dem Handel auf Lieferung und gegen Prämien.

*Hol fordul elő az áruszerzési és jutalékkereskedés?*

Az áruszerzési és jutalékkereskedés főképen a ter-



mény- 's álladalmi papir- és részvénykereskedésnél fordul elő; az eladó t. i. lekötelezi magát, a vevőnek bizonyos idő alatt valamely mennyiségű gabonát, olajt. vagy valamely számú papirokat a már most meghatározott áron megszerezni. Némelykor a két szerződő fél egyike: az eladó vagy a vevő megtartja magának a jogot, miszerint bizonyos jutalék kifizetésével az ügyet semmivé teheti, és ezen esetben ez jutalékkereskedésnek mondatik.

### Német kifejezetek.

A terménykereskedés:	der Produktenhandel.
az álladalmi papirkereskedés:	der Staatspapierhandel.
a részvénykereskedés:	der Aktienhandel.
bizonyos idő alatt:	in einer gewissen Zeit.
valamely mennyiségű gabona:	eine Quantität Getreide.
valamely számú papirok:	eine Anzahl Papiere.
a már most meghatározott áron:	zu einem schon jetzt bestimmten Preise.
a két szerződő fél:	die beiden Contrahenten.
bizonyos jutalék kifizetésével:	mit Bezahlung einer gewissen Prämie.

# NEGYEDIK SZAKASZ.

## A kereskedés irányáról. Von der Richtung des Handels.



*Hányféle a kereskedés az irányra nézve?*

Az irányra nézve a kereskedés kétféle:

1. *Külkereskedés.* (Der Außenhandel.)
2. *Benkereskedés.* (Der Binnenhandel.)

*Mi a külkereskedés?*

A külkereskedés, mely a valóságos világkereskedés, a legtávolabb országokat egymással összekapcsolja és természetményeit másokért kicseréli, árukat a külföldről a belföldre hozat és a belföld áruit viszont a külföldre küldi.

*Mi a benkereskedés?*

A benkereskedés a külföldről behozatott árukat a belföldön terjeszti és az egyik tartomány természetményeit a másikba küldi; ez által minden vidéket arra képesít, hogy minden más vidék természetményeit hasznára fordíthatja, melyeket különben nélkülöznie kellene, mert maga azokat nem természetli.

### Német kifejezetek

A valóságos világkereskedés:	der wirkliche Welthandel.
a legtávolabb országok: összekapcsolni: verbinden.	die entferntesten Länder. terjesztetni: verbreiten.
az egyik tartományból a másikba:	von einer Provinz in die andere.
minden vidék: jede Gegend.	nélkülözni: entbehren.



## ÖTÖDIK SZAKASZ.

### A kereskedők különféle osztályairól Ausztriában.

### Von den verschiedenen Klassen der Kaufleute in Österreich.

#### *Hogyan osztatnak fel a kereskedési üzletek?*

A lombard-velencei királyságot és Trieszt városát kivéve minden cs. k. ausztriai államokban a kereskedési üzletek felosztatnak:

#### 1. Szabad kereskedési üzletekre.

(In freie Handelsgewerbe.)

#### 2. Korlátolt kereskedési üzletekre.

(In beschränkte Handelsgewerbe.)

#### *Milyenek a szabad kereskedési üzletek?*

A szabad kereskedési üzletek olyanok, a melyekre minden ember, ki a kereskedést szabályszerűleg nem is tanulta, jogosítva van, a nélkül, hogy hatósági szabadéokra vagy igazlási iratra volna szüksége.

#### *Mely cikkek tartoznak a kereskedés szabad ágaihoz?*

A kereskedés szabad ágaihoz következő cikkek tartoznak: minden nyers természetűek, gabona, gyümölcsmust, bor hordókban, liszt, marha, fa, életszerek, tej, vaj, sajt, zsir, gyümölcs, zöldség, halak, déli gyümölcs, szappan, só a legtöbb tartományokban, kender, fonal, csipkék, vászon, gyapju, nyúlborók, hamuzsir, szőrösbőrök, tollak, hamu, rongy, sat.

## Német kifejezetek.

A kereskedési üzletek: die Handelsgewerbe.	a hatósági szabadék: die obligatorische Befugniß.
a lombárd-velencei király- ság:	das Lombardisch-venetianische Königreich.
minden cs. k. ausztriai álla- mokban:	in allen k. k. österreichischen Staaten.
igazlási irat: ein Legitima- tionsschein.	élelszerek: Lebensmittel.
a zöldség: das Grünzeug.	halak: Fische.
a hamuzsir: die Potasche.	rongy: Lumpen.

### Milyenek a kereskedés korlátolt ágai?

A kereskedés korlátolt ágai olyanok, melyeket csak az ezekre rendelt hatóságtól kiadott engedély következtében üzhetni; továbbá szükséges bizonyos tőke is, melynek mértéke az üzletág faja és a város nagysága szerint különböző.

### Hányféle kereskedésre adatik általában engedély?

Engedély adatik:

1. A nagykereskedésre. (Auf den Großhandel.)
2. Az alakszerű kereskedésre. (Auf den förmlichen Handel.)
3. A szatócskodásra. (Auf die Krämerei.)
4. A házalásra. (Auf den Hausirhandel.)

### Hányfelék e szerint a kereskedők?

A kereskedők e szerint négyfelék:

1. Nagykereskedők. (Großhändler.)
2. Alakszerű kereskedők. (Förmliche Kaufleute.)
3. Szatócsok. (Krämer.)
4. Házalók. (Hausirer.)

### Micsodák a nagykereskedők?

Nagykereskedők azok, kik a kereskedést rendesen megtanulták, legalább tiz évet valóságos kereskedések-



ben vagy gyárakban töltöttek és bizonyos tőkét tudnak felmutatni, különösen Bécsben ötven, a többi fővárosokban harmincz ezer forintot, a miért is „minden váltokat és bizománytözst különség nélkül vinniök és áruikat nagyban eladniok szabad.“

*Micsodák az alakszerü kereskedök?*

Alakszerü kereskedök azok, kik tözst visznek, melynek üzésére hozzáillö töke és kereskedelmi tudományok szükségesek. Ezek áruikat egyeden és egészben eladhatják; de minden árukkal nem szabad egészben kereskedniök, hanem csak olyanokkal, a mikre törvényesen jogositvák, a miért is üzletök vagy *osztálykereskedés, vagy vegyes árukereskedés.*

*Micsodák a szatócsok?*

Szatócsok olyan kiskalmárok, kiknek csak csekélyebb áruczikkeket, mint: czérnát, szalagot, szegeket, edényt sat. eladni szabad. Ezek engedélyt kaphatnak, a nélkül, hogy bizonyos töke, vagy kereskedelmi tudományok felmutatására kötelesek. A szatócsokhoz tartoznak az ételszerárusok és bakonyások.

*Micsodák a házalók?*

Házalók azok, kiknek csak meghatározott czikkeket házról házra azon kerületben eladni szabad, hol nekik a házalás megengedetett.

Német kifejezetek.

A kereskedés korlátolt ágai:	die beschränkten Zweige des Handels.
a hatóság: die Behörde.	az engedély: die Befugniß.
bizonyos töke: ein gewisses Kapital.	tiz év: zehn Jahre.
valóságos kereskedésekben: in wirklichen Handlungen.	a többi fővárosokban: in den übrigen Hauptstädten.

minden váltók: alle Wechsel.	különség nélkül: ohne Unterschied.
bizománytözs: Kommissionsnegotien.	hozzáillő tőke: ein angemessenes Kapital.
az osztály kereskedés: die Klassenhandlung.	a vegyes árukereskedés: die gemischte Waarenhandlung.
a kiskalmár: der Krämer.	kereskedelmi tudományok: Handelskenntnisse.
élelsruárosok: Viktualienhändler.	a bakonyás: der Greißler.

*Mit tudunk a kereskedés gyakorlásáról a Lombard-velencei királyságban?*

A Lombard-velencei királyságban a kereskedés gyakorlását illetőleg semmiféle korlátozások nincsenek és a ki valamely kereskedést üzni akar, az csak üzletágának nemét, tartózkodási helyét és czimét a kereskedelmi kamarának bejelenteni köteles, a mire neki a törvényes díj lefizetése ellen a szabadék kiszolgáltatik.

*Mit tudunk a kereskedés gyakorlásáról Triesztben?*

Triesztben is tökéletes tözs-szabadság van, de mégis van szüksége azoknak, kik mint nagykereskedők a tőzsdébe és mint kiskereskedők a kereskedőkarba felvétetni akarnak, a kereskedői 's váltótörvényszék jóváhagyására és ekkor a kereskedések jóváhagyott kereskedéseknek mondatnak.

### Német kifejezetek.

A kereskedés gyakorlása: die Ausübung des Handels.	semmiféle korlátozások: gar keine Beschränkungen.
a tartózkodási hely: der Aufenthaltsort.	a czim: die Firma.
a kereskedelmi kamara: die Handelskammer.	a törvényes díj: die gesetzliche Taxe.





**II. RÉSZ.**

**ÁRUISME.**



# Az áruisméről. Von der Waarenkunde.

## BEVEZETÉS.

*Mit tanít az áruisme?*

Az áruisme tanít minden a kereskedés, mesterség és művészet körében előforduló és táplálékul, valamint fényezésül szolgáló árucikkeket megismerni.

*Mit kell tudni minden áruczikkéről?*

Minden áruczikkéről tudni kell:

1. *Műnevét.*
2. *Hazáját.*
3. *Különféle fajait.*
4. *Tulajdonságait.*
5. *Használatát.*
6. *Hamisítását és ennek megismertetését.*
7. *Legjobb behozati forrásait.*

Német kifejezetek.

A mesterség: das Handwerk.	a művészet: die Kunst.
a táplálék: die Nahrung.	a fényezés: der Luxus.
a műnév: der Kunstname.	a haza: das Vaterland.
a különféle fajok:	die verschiedenen Gattungen.
a tulajdonságok: die Eigen- schaften.	a használat: die Anwendung.
a hamisítás: die Verfälschung.	a megismertetés: die Erkenn- nung.
a legjobb behozati források:	die besten Bezugsquellen.

# ELSŐ SZAKASZ.

## Áruk a növényországból. Waaren aus dem Pflanzenreiche.

### I. Élet- és fűszerek.

#### 1. A rizsről.

Von dem Reis. (Oryza sativa.)

*Mi a rizs?*

A rizs a rizsnövénynek lehüvelyezett és megszáraztott magva.

*Melyek a rizs legnevezetesebb fajai?*

A rizs legnevezetesebb fajai ezek:

1. *Az egyiptomi rizs*, mely fehér és nagy magvu.
2. *Az északamerikai rizs*, mely a legjobbik.
3. *A keletindiai rizs*, melynek több nemei vagynak, u. m.: Patna, Java, Bengal, Madras, Arrakán.
4. *Az olasz rizs*, máskép *milánói*, melynek szemei vastagabbak és rövidebbek.

*Mi a rizs hazája?*

A rizs hazája Keletindia, de már Ázsia-, Afrika-, Amerika- 's Európa meleg tartományaiiban, különösen Olasz-, Délfrancia- és Spanyolországban is termesztik.

*Hol kell a rizst tartani?*

A rizst száraz helyen kell tartani, különben posványos szagot kap.



## Német kifejezetek.

A rizs: der Reis. (Oryza sativa.)	az egiptomi rizs: der ägyptische Reis.
az északamerikai rizs: der nordamerikanische Reis.	a keletindiai rizs: der ostindische Reis.
az olasz rizs: der italienische Reis.	a posványos szag: der Mosbergeruch.

## 2. A zágóról.

Von dem Sago.

*Hányféle zágó van?*

Kétféle zágó van:

1. Valódi zágó.
2. Utánzott zágó.

*Mi a valódi zágó.*

A valódi zágó a pálmafa bélében található keményítőliszt, mely szemmé törve és megszárasztva a kereskedésbe jő.

*Hány főfaja van a valódi zágónak?*

A valódi zágónak három főfaja van:

1. A vörös zágó, mely igen olcsó.
2. A fehér zágó, mely összefüggő szemekből áll, Japánból származik 's zágóvirágnak is mondatik.
3. A gyöngy-zágó, mely apró gömbölyű szemekből áll, sárga vagy fehér színű és Keletindiából jő.

*Mi az utánzott zágó?*

Az utánzott zágó nálunk a pityoka keményítőlisztéből készítették.

*Hol kell a zágót tartani?*

A zágót igen száraz, portól megóvott helyen kell tartani.

## Német kifejezetek.

A valódi zágó: der echte Sago.	az utánzott zágó: der unechte Sago.
a keményítőliszt: das Stärkmehl.	a vörös zágó: der rothe Sago.
a fehér zágó: der weiße Sago.	a zágóvirág: die Sagoblume.
a gyöngy-zágó: der Perlsago.	a pityoka: die Kartoffel.

## 3. A kakaóról.

Von dem Cacao.

*Mi a kakaó?*

A kakaó a kakaófának szárított magva, mely babalakú.

*Mi a kakaófának hazája?*

A kakaófának a hazája: Délamerika és Nyugatindia.

*Mily színű a kakaóbab?*

A kakaóbab barna színű.

*Melyek a kakaó különféle fajai?*

A kakaó különféle fajai ezek: *kakaó Szokonuszko, Karakas - kakaó, Brazil, Bahia, Maranham, Martinique, Domingo.*

*Mi a kakaó legjobb faja?*

A kakaó legjobb faja: a *kakaó Szokonuszko*, mely igen finom szagu és édes izü.

*Mi a kakaónak a leglényegesebb alkatrésze?*

A kakaó leglényegesebb alkatrésze zsiros olaj: az úgynevezett *kakaóvaj*, mely a magvak kisajtolása által készül.

*Mire szolgál a kakaó?*

A kakaó a csokolád készítésére szolgál. A kakaó



tudni illik pörköltetik, a melegben összezúzatik, cukor- és fűszerekkel vegyítettik, a pépe aztán minták szerint veretik.

*Miben szokják a kakaót küldeni?*

A kakaót zsákokban vagy hordókban szokják küldeni.

*Hol kell a kakaót tartani?*

A kakaót oly helyen kell tartani, mely száraz, és férgek-, penész- 's sárszagtól szabad.

Német kifejezetek.

A kakaófa: der Cacaobaum. (Theobroma cacao.)	a szárított mag: der getrocknete Kern.
Délamerika: Südamerika.	Nyugotindia: Westindien.
barna színü: von brauner Farbe.	igen finom szagu: von sehr feinem Geruche.
édes izü: von süßem Geschmacke.	a kakaóvaj: die Cacaobutter.
zsíros olaj: fettes Öl.	a csokolád: die Chokolade.
zsákokban: in Säcken.	hordókban: in Fässern.
a pép: der Brei.	minták szerint: nach Formen.

#### 4. A cukorról.

Von dem Zucker.

*Miből készül a cukor?*

A cukor a cukornád, fehércezékla és más növények édes nedvéből készül.

*Mi a cukornádnak a hazája?*

A cukornádnak a hazája Keletindia, de már a meleg tartományokban, különösen Amerika több vidékein és az Antillákon mivelik.

*Hány faja van a cukornak?*

A cukornak három faja van:

1. *Jegesztető cukor.* (Krystallisirbarer Zucker.)
2. *Morzsás-cukor.* (Krümelzucker)
3. *Mézgacukor.* (Schleimzucker.)

*A cukor e három faja közül melyik jó leginkább tekintetbe?*

A cukor e három faja közül a kereskedésben leginkább a *jegesztető cukor* jó tekintetbe.

*Honnét jó a nádcukor?*

A nádcukor, melynek különféle nevezetei vannak, több országokból jó, u. m.: *Cuba-, Jamaica-, Portorico-, Martinique-, St. Thomas és St. Domingo-cukor* nyersen Nyugotindiából jó; *Brazília- és Guiana-cukor* Délamerikából; *Java-, Manilla-, Mauritius és Bourbon-cukor* pedig Keletindiából jó és Angol-, Franciaország, Holland, Hamburg, Ausztria, különösen Alsó-Ausztria, a Lombardia, Porosz- 's Oroszország czukorgyáraiban finomittatik.

*Hol készítik a fehérczéklacukrot?*

A fehérczéklacukrot Németország-, Ausztria-, különösen Cseh-, Morva-, Magyar-, Gács-, Lengyel-, Porosz-, Orosz, Franciaország és Belgiumban készítik.

*Mily helyen legyen a finomított cukor?*

A finomított cukor igen száraz helyen legyen.

*Mily helyre kell a nyers cukrot tenni?*

A nyers cukrot egy kissé nedves helyre kell tenni, hogy nehézségéből mit se vesszen.

Német kifejezetek.

A czukornád: das Zuckerrohr. (Saccharum officinarum.)

édes nedv: ein süßer Saft. a kereskedésben: im Handel.



tekintetbe jöni: in Betracht | a nyers czukor: der Rohzu-  
kommen. | cser.  
a czukorgyár: die Zucker- | finomítani: raffiniren.  
fabrif.

## 5. A kávéról.

Von dem Kaffee.

*Mi a kávé?*

A kávé a kávéfa bogyójának a magva.

*Mi a kávéfának a hazája?*

A kávéfának a hazája Felső-Ethiopia, honnan Arabiába 's Keletindiába átültetett.

*Melyek a kávé főfajai?*

A kávénak a kereskedésben előforduló fajai ezek:

1. *A levantei vagy arabiai kávé, másképp mocca-kávé, mely a legjobb faj, legkellemesebb illatú és legjobb ízű, a miért is a legdrágább kávénem.*
2. *A Bourbon-kávé, mely a mocca után a legszebbeknek tartatik.*
3. *A keletindiai szigetek: Ceylon 's Java a legszebb kávénemekkel bővelkednek.*
4. *A keletindiai szárazföldről is jő most kávé: Mysore, Bombai, Madras név alatt.*
5. *Az amerikai 's nyugotindia kávéfajak közül a legnevezetesebbek: Martinique, Guadeloupe, Portorico, Jamaica 's Surinam.*

*Miről ismerhetni általában a kávé jóságát?*

A kávé jóságát általában jó illatáról 's ízéről ismerhetni, de semmiképen külső színéről, mert ez majd sárgás, majd barna, majd zöldes, sőt a vevők tetszése szerint mesterségesen is megfesthetni a kávé.

*Mily helyen kell a kávéét tartani?*

A kávéét oly helyen kell tartani, mely száraz 's erősen illatozó anyagoktól szabad.

### Német kifejezetek.

A kávé: der Kaffee.	a bogyó: die Beere.
a kávéfa: der Kaffeebaum (Coffea arabica.)	Felső-Ethiopia: Ober-Aethiopen.
a levantei, v. arabiai kávé: der levantische o. arabische Kaffee.	a keletindiai szigetek: die ostindischen Inseln.
a keletindiai szárazföld: das ostindische Festland.	az illat: der Wohlgeruch.
az íz: der Geschmack.	zöldes: grünlich.
sárgás: gelblich.	barna: braun.
a vevők tetszése szerint: nach Belieben der Käufer.	mesterségesen: künstlich.

### 6. A theáról.

#### Von dem Thee.

*Mi a thea?*

A thea a theacserje összetekergtetett 's szárított leveleiből áll.

*Mi a theacserjének a hazája?*

A theacserjének a hazája: *China 's Japan*. De a kereskedésben előforduló thea csak Chinából jő.

*Hány faja van általában a theának?*

A theának általában két faja van:

1. A zöld thea. (Der grüne Thee)
2. A fekete thea. (Der schwarze Thee.)

*Micsoda nevezet alatt jő a zöld thea a kereskedésbe?*

A zöld thea következő nevezetek alatt jő a keres-



kedésbe: *Twankai, Haisan, Haisanskin, fiatal Haisan, szinthea és gyöngythea.*

*Mely tartományokban terem a zöld thea legjelentősb mennyisége?*

A zöld thea legjelentősb mennyisége *Kiang-nan, Kiang-si, és Tschekiang* tartományokban terem.

*Micsoda nevezetek alatt jő a fekete thea a kereskedésbe?*

A fekete thea angol 's orosz nevezetek alatt jő a kereskedésbe. Angol nevezetei ezek: *Boheo, Congon, Suochong, Peko.* Az Orosz birodalomban a fekete theának ily nevezetei vannak: *kereskedelmi thea, nemzet-ségi virág-thea, Lianzin-virág-thea.*

*Mely tartományokban terem a fekete thea legjelentősb mennyisége?*

A fekete thea legjelentősb mennyisége *Fukian 's Canton* tartományokban terem.

*Mit tudunk a thea fogyasztásáról?*

A thea fogyasztásáról tudjuk, hogy évenként Európában körülbelül 68 milliom font, az egyesült államokban pedig 20 milliom font kel el.

### Német kifejezetek.

A theacserje: die Theestaude. fiatal Haisan: junger Haisan.  
(Thea viridis.)

a szinthea: der Kaiserthee. a gyöngythea: der Perlthee.

kereskedelmi thea: Handels- nemzetségi virág-thea: Familien-Blumen-Thee.

a font: das Pfund. az egyesült államokban: in den vereinigten Staaten.

### 7. A citrom 's narancsról.

Von der Citrone und Pomeranze.

*Mi a citrom 's narancs?*

A citrom 's narancs a citrom- 's narancsfának

gyümölcse. A citrom- 's narancsfának annyi hasonfajai vannak, mint nálunk az alma- 's körtefának.

*Mi a citrom 's narancsnak a hazája?*

A citrom 's narancsnak a hazája: Szicilia, Felső-Olaszthon, Spanyol- 's a déli Franciaország. Czitrom a déli Tirolból is jő. A citrom elküldésének a főhelye *Messina*. Az elküldésre meghatározott czitromokat még a teljes érelem előtt kell beszedni, különben elromlanának.

*Mit kell még tudni a citrom- 's narancsról?*

A citrom 's narancsról még tudnunk kell, hogy a czitromnedv, valamint a citrom 's a narancs héja, czukorba befőzve, szinte hocsátatik kereskedésbe.

### Német kifejezetek.

A czitromfa: der Citronen-	a narancsfa: der Pomeran-
baum.	zenbaum.
a hasonfaj: die Spielart.	az almafa: der Apfelbaum.
a körtefa: der Birnbaum.	a teljes érelem előtt: vor
	der völligen Reife.
beszedni: einsammeln.	a czitromnedv: der Citronen-
	saft.
a czitrom héja: die Citro-	a narancshéja: die Pomeran-
nenschale.	zenschale.
czukorba befőzve: in Zucker	elromlani: verderben.
eingemacht.	

### 8. Az aprószőlőről.

Von den Korinthen und Rosinen.

*Mi az aprószőlő?*

Az aprószőlő a szőlőtő több hasonfajainak szárított bogyója.



*Mi az aprószőlőnek a hazája?*

Az apró szőlőnek a hazája: a déli Európa 's Ázsia.

*Hány faja van az aprószőlőnek?*

Az aprószőlőnek két faja van:

1. *Nagyobb szemü aprószőlő.* (Große Rosinen.)
2. *Kisebb szemü aprószőlő.* (Kleine Rosinen oder Corinthen.)

*Hányféle aprószőlő jő a kereskedésbe?*

A kereskedésbe jő:

1. *Smyrnai aprószőlő*, mely legjobb faju, igen tele, sárgabarna színü 's többnyire magtalan.
2. *Sultani-aprószőlő*, kicsiny, rendkívüli édességü 's magtalan.
3. *Spanyol aprószőlő*, melynek két magva van, Malagában terem.
4. *Francia- 's Olaszországból is sok aprószőlő jő a kereskedésbe.*

*Hol kell az aprószőlőt tartani?*

Az aprószőlőt igen száraz helyen kell tartani, különben erjedésbe megy át.

### Német kifejezetek.

A smyrnai aprószőlő: die smyrnaischen Rosinen.	a spanyol aprószőlő: die spanischen Rosinen.
a sultani aprószőlő: die Sultani-Rosinen.	erjedésbe átmenni: in Gährung übergehen.

### 9. A fügéről.

Von den Feigen.

*Mi a füge?*

A füge a fügefának az érelem után szárított gyümölcse.

*Mi a fügefának a hazája?*

A fügefának a hazája a déli Ázsia és Európa, de Olaszthonban, a déli Francia-, Spanyol-, Görögországban, és az ausztriai birodalom meleg országaiban is mivelik már.

*Hányféle füge bocsátatik a kereskedésbe?*

A kereskedésbe bocsátatik:

1. A *smyrnai füge*, mely nagy, gömbölyü 's sárga.
2. Az *olasz füge*, mely hosszabb, mint a smyrnai füge.
3. A *trieszti* vagy *velencei füge*, mely *Isztria*- 's *Dalmáthonból* jő 's csekélyebb jóságú.
4. A *francia*, különösen *marseillei* 's *avignoni füge*.
5. *Koszorúfüge*, mely sikhéjon sorozva van; a koszorúfüge különösen Olaszthonból jő kereskedéseinkbe.

*Miről ismerhetni a füge jóságát?*

A füge jóságát frissége-, nagysága-, íze-, puhasága- 's színéről ismerhetni meg.

*Hol kell a fügét tartani?*

A fügét jól elzárva hűs helyen kell tartani. A füge megtartásánál arra kell vigyázni, hogy erjedésbe ne menjen át, a mit elkerülhetni, ha cukorral meghintik.

Német kifejezetek.

<p>A fügefa : der Feigenbaum. (Ficus Carica.)</p>	<p>a smyrnai füge : die smyrnai- schen Feigen.</p>
<p>az olasz füge : die italienischen Feigen.</p>	<p>Isztria : Istrien.</p>
<p>a trieszti v. velencei füge :</p>	<p>die triester oder venetianischen Feigen.</p>
<p>Dalmáthon : Dalmatien.</p>	<p>a francia füge : die franzö- sischen Feigen.</p>
<p>a koszorúfüge : die Kranz- feigen.</p>	<p>cukorral meghinteni : mit Zucker bestreuen.</p>



## 10. A mandoláról.

Bon den Mandeln.

*Mi a mandola?*

A mandola a közönséges mandolafának gyümölcs-  
magva. A mandolafa a mi barackfáinkhoz hasonlik.

*Mi a mandolafának a hazája?*

A mandolafának a hazája eredetileg Afrika, de  
most már Spanyol- 's a déli Franciaországban, Nápoly-  
's Sziciliában, a Felsőrajnán 's Ausztria déli tartomá-  
nyaiban is mivelik.

*Hányféle mandola van?*

Kétféle mandola van:

1. *Édes mandola.* (Süße Mandeln.)
2. *Keserü mandola.* (Bittere Mandeln.)

*Hány nevezet alatt jő az édes mandola a kereske-  
désbe?*

Az édes mandola három nevezet alatt jő a keres-  
kedésbe:

1. *Ambrozin mandola* a florenczi vidékről jő, nagy,  
hosszu 's vastag.
2. *Olasz mandola.*
3. *Sziciliái mandola*, gömbölyü 's vastag. Az édes  
mandolához még a *ropmandola* is tartozik, mely  
héjastól Marseille- 's Sziciliából jő a kereske-  
désbe. Mennél nagyobb és mennél vékonyabb a  
héja, annál drágább.

*Mit kell tudni a keserü mandoláról?*

A keserü mandoláról azt kell tudni, hogy saját-  
lagos jegeszthető anyagot tartalmaz, melynek neve  
*Amygdalin* 's a vizzeli lepárlásnál a kéksavu keserü  
mandolaolajt adja.

*Milyen legyen a jó mandola?*

A jó mandolának töretlen-, vékony héju-, fehér 's

édesnek kell lenni. A mandoláknak elküldése zsákok- 's hordókban történik.

### Német kifejezetek.

A közönséges mandolafa:	der gemeine Mandelbaum.
(Amygdalus communis.)	
a baraczkfa: der Pfirsichbaum.	az Ambrozinmandola: die Ambrosinmandeln.
az olasz mandola: die italienischen Mandeln.	a szicíliai mandola: die sizilianischen Mandeln.
a ropmandola: die Knackmandeln.	a lepárlás: die Destillation.

## 11. A kapornáról.

Von den Kapern.

*Mi a kaporna?*

A kaporna a kapornabokornak só- 's eczetbe tett virágbimbói.

*Mi a kapornabokornak a hazája?*

A kapornabokornak a hazája az éjszaki Afrika 's a déli Európa, hol száraz köves helyeken vadon terem; most a déli Franciaországban, különösen Marseille 's Toulon körül bőven miveltetik.

*Mely a legjobb kaporna?*

Mennél kisebb a kaporna, annál jobb; a legjobb kaporna Marseille- 's Toulonból, a legroszabb pedig Afrikából, különösen Tunisból jő.

*Hogyan kell a kapornát tartani?*

A kapornát jól befödve 's eczetben kell tartani, és hogyha kipárolog, jól felforrt boreczetet kell ráönteni.

### Német kifejezetek.

A kapornabokor: der Kapernstrauch. (Capparis spinosa).



száraz köves helyeken: | an trockenem steinigen Orten.  
 vadon teremni: wild wachsen | a boreczet: der Weinessig.

## 12. A gesztenyéről.

Von den Kastanien.

*Mi a gesztenye?*

A gesztenye a valódi gesztenyefának gyümölcse.

*Mi a valódi gesztenyefának a hazája?*

A valódi gesztenyefának a hazája az ausztriai birodalom déli részei, különösen a Lombardia, Tirol, Magyarország-, Morva-'s Dalmátország 's a Felsőrajna.

*Honnét jő a legjobb gesztenye?*

A legjobb gesztenye Francia-, Olasz-'s Spanyolországból *maroni* név alatt jő.

Német kifejezetek.

A gesztenyefa: der Kasta- | (Castanea vesca.)  
 nienbaum.

Magyarország: Ungarn. | Morvaország: Mähren.  
 a legjobb gesztenye: die be- | Olaszgesztenye: Maronen.  
 sten Kastanien.

## 13. A szarvasgombáról.

Von den Trüffel.

*Mi a szarvasgomba?*

A szarvasgomba a közönséges gombának hasonfaja.

*Mi a szarvasgombának a hazája?*

A szarvasgombának a hazája Afrika 's Európa, az ausztriai birodalom, különösen a Lombárdia, továbbá Franciaország 's Piemont.

*Milyen a szarvasgomba?*

A szarvasgomba oly nagy mint a dió, ritkán na-

gyobb; kívül barna, némelykor fehér színű; belől fehér; jó szaga 's izü.

*Hogyan jő a szarvasgomba a kereskedésbe?*

A kereskedésbe a szarvasgomba *száritva* 's *olajba téve* jő.

Német kifejezetek.

A szarvasgomba: die Trüffel (Lycoperdon Tuber.)  
felü.

oly nagy, mint a dió:

száritva: getrocknet.

so groß, wie eine Nuß.

olajba téve: in Öl eingelegt.

#### 14. A szentjánoskenyerről.

Von dem Johannisbrod. (Caroben.)

*Mi a szentjánoskenyér?*

A szentjánoskenyér a szentjánoskenyérfának száritott gyümölcse.

*Mi a szentjánoskenyérfának a hazája?*

A szentjánoskenyérfának a hazája Déleurópa.

*Honnét jő a legjobb 's legtöbb szentjánoskenyér?*

A legjobb 's legtöbb szentjánoskenyér Szicilia-, Olasz- 's Dalmáthonból, Trieszten keresztül jő a kereskedésbe.

*Mit készítenek a szentjánoskenyérből?*

A szentjánoskenyérből szörpet készítenek, melynek neve: *Caroba-Julep* 's mely Nápolyból elküldetik.

*Hol kell a szentjánoskenyeret tartani?*

A szentjánoskenyér száraz 's hűs helyet kíván.

Német kifejezetek.

A szentjánoskenyérfa: der Johannisbrodbaum. | a száritott gyümölcs: die getrocknete Frucht.

a szörp: der Syrup.

száraz, hűs hely: ein trockener, kühler Ort.



## 15. A borsról.

Von dem Pfeffer.

*Mi a bors?*

A bors a borscserjének szárított bogyója.

*Mi a borsnak a hazája?*

A borsnak a hazája: Keletindia, Java, Sumatra, Ceylon's Malacca.

*Hányféle bors jó általában a kereskedésbe?*

A kereskedésbe általában négyféle bors jó:

1. *Fekete bors*, mely úgy nyeretik, ha a bogyók éretlen leszédetnek 's a napon megszáritatnak. A legjobb fekete bors Malacca-Java-'s Sumatrából jő.
2. *Fehér bors*, mely ritkább, mint a fekete bors, Angolország 's Hollandon keresztül jő hozzánk 's nálunk inkább orvosságra, mint étszerekre használtatik.
3. *Hosszu bors*, mely a szúétektől szenved, a miért is megtartása sok gondot kíván; ezelőtt orvosságra használtatott.
4. *Török vagy magyarbors*, mely a többi borsfajaktól egészen különbözö; hazája eredetileg Amerika, most főképen a déli Franciaországban 's Magyarhonban természetik. A török vagy magyar borsnak érett gyümölcse 2—3 újni hosszu, színe szép vörös, ize nagyon égetö, pora igen ingerlékeny, fogyasztása igen jelentös. A török vagy magyar bors Magyarhonban *paprika* név alatt ismeretes 's orvosságra, valamint étszerekre használtatik.

## Német kifejezetek.

A borscserje: der Pfefferstrauch. (Piper nigrum.)	a fekete bors: der schwarze Pfeffer.
a fehér bors: der weiße Pfeffer.	a hosszú bors: der lange Pfeffer.
a török, vagy magyar bors:	der türkische oder ungarische Pfeffer. (Paprika.)

## 16. A szegfűről.

Bon den Nelken.

*Mi a szegfű?*

A szegfű a szegfűfának szárított virágbimbója.

*Mi a szegfűnek a hazája?*

A szegfűnek a hazája a molukki szigetek, de most már Bourbon-szigeten 's az Antillákon is miveltetik.

*Melyek a szegfű főfajai?*

A szegfű a kereskedésben előforduló főfajai ezek:

1. A keletindiai, máskép hollandi szegfű, a legfűszerebb 's legolajosabb faju.
2. A Bourbon- 's nyugotindiai szegfű, mely kevesebb olajos.
3. A szegfűn kívül a magszegfű is jő a kereskedésbe. A magszegfű a szegfűfának éretlen gyümölcse, mely tojásdad, alig egy újni hosszu 's kevesebb zamatos, mint a szegfű.

*Milyen a jó szegfű?*

A jó szegfű sok égenyes olajt tartalmaz 's töretlen; a jó szegfű erős 's tüzes izü.

## Német kifejezetek.

A szegfűfa: der Gewürznel-	(Caryophyllus aromaticus.)
fenbaum.	
a molukki szigetek: die mo-	a virágbimbó: die Blüten-
luffischen Inseln.	knospe.
a keletindiai, vagy hollandi	die ostindischen, oder hollän-
szegfű:	dischen Nelken.
a Bourbon vagy nyugotin-	die Bourbon oder Westindi-
diai szegfű:	schen Nelken.
a magszegfű: die Mutternel-	zamatos: aromatisch.
fen. (Anthophylli.)	
égenyes olaj: ätherisches Öhl.	töretlen: unzerbrochen.



## 17. A szegfűborsról.

Von dem Piment.

*Mi a szegfűbors?*

A szegfűbors a szegfűborsfának bogyonemű gyümölcse, mely barna színű, bors- 's szegfűüzü.

*Mi a szegfűborsfának a hazája?*

A szegfűborsfának a hazája Nyugatindia, Jamaica 's Barbados.

*Honnét jő a legnagyobb mennyiségű szegfűbors?*

A legnagyobb mennyiségű szegfűbors Jamaicából angol 's amerikai kereskedők által jő hozzánk.

*Mi a szegfűborsnak a hasonfaja?*

A szegfűborsnak a hasonfaja: *spanyol szegfűbors*, mely nagy 's vastag héju, de kevesebb illatozó.

*Miképen történik a szegfűborsnak elküldése?*

A szegfűborsnak elküldése zsákok- 's hordókban történik.

Német kifejezetek.

A szegfűborsfa: der Nelken-	(Myrtus pimenta.)
pfefferbaum.	
angol 's amerikai kereske-	
dők által:	durch englische und amerika-
spanyol szegfűbors: spani-	nische Kaufleute.
ischer Nelkenpfeffer.	kevesebb illatozó: weniger
	wohlriechend.

## 18. A paradicsmagról.

Von dem Cardamom.

*Mi a paradicsmag?*

A paradicsmag a paradicsmagfának kánforszagú magtoka.

*Hányféle paradicsmag jő a kereskedésbe?*

A kereskedésbe *négyféle* paradicsmag jő:

1. A gömbölyű paradicsmag, mely Nyugatindia-, Sumatra's a molukki szigetekről jő 's mocsáros vidékekben terem.
2. A kis paradicsmag, mely Malabarból jő, színe vöröses-barna.
3. A hosszú paradicsmag, mely Ceylonból jő.
4. A Jávái paradicsmag.

*Mire használtatik a paradicsmag?*

A paradicsmag orvosságra 's fűszerül használtatik.

### Német kifejezetek.

A paradicsmag: der Cardamom.	a kánforszag: der Camphergeruch.
a gömbölyű paradicsmag: der runde Cardamom.	a kis paradicsmag: der kleine Cardamom.
a hosszú paradicsmag: der lange Cardamom.	a jávái paradicsmag: der javanische Cardamom.

### 19. A kunkorról.

Von der Vanille.

*Mi a kunkor?*

A kunkor egy élődi növény beczőalaku szárított magtoka, melynek béle barna 's nagyon illatozó.

*Mi a kunkornak a hazája?*

A kunkornak a hazája Délamerika 's Mexico.

*Hányféle kunkor jő a kereskedésbe?*

A kereskedésbe háromféle kunkor jő:

1. A *jegedt kunkor*, mely elzárt edényekben jő, hol ha sokáig van, jegecsbe borul. A jegedt kunkor a legjobb faj.
2. A *Simaronakunkor*, mely világosabb, szárazabb, kisebb 's kevesebb zamatos. A simaronakunkornak a fehér jegecses boriték egészen hiányzik.



3. *Languaira-kunkor*, mely a legcsekélyebb faj, szaga erős, de kevesebb kellemes, beczője vastag 's rövid.

*Mire szolgál a kunkor?*

A kunkor a csokolád készítésére szolgál.

Német kifejezetek.

Az élődi növény: die Schma- | beczőalaku: schotenförmig.  
rogerpflanze.

a magtok: die Samenkapsel. | a bél: das Mark.

a jegedt kunkor: die krystal- | a Simaronakunkor: die Si-  
lisirte Vanille. | maronavanille.

a Languaira - kunkor: die | a legcsekélyebb faj: die ge-  
Languaira-Vanille. | ringste Sorte.

20. A szerecsendió- 's a szerecsendió-virágról.

Von der Macisnuß und Macisblüthe.

*Mi a szerecsendió 's a szerecsendióvirág?*

Mind a szerecsendió, mind a szerecsendió-virág a közönséges szerecsendiófának a származéka.

*Mi a szerecsendiófának a hazája?*

A szerecsendiófának a hazája a molukki szigetek, de Sumatra-, Surinam- 's az Antillákon is mivelletik már.

*Hány faja a szerecsendiónak jő a kereskedésbe?*

A kereskedésbe két faju szerecsendió jő:

1. A porodás vagy vad szerecsendió, mely vadon termő fától származik, másfél ujnyi hosszú, gyöngén illatozó, igen olcsó.
2. A termés vagy szelid szerecsendió, mely gömbölyű 's olajos, szaga 's ize igen fűszeres.

*Mit kell még tudni a szerecsendióról?*

A szerecsendió erősen illatozó, égényes és zsiros olajt tartalmaz, mely kisajtolva a kereskedésbe jő.

*Mit kell még tudni a szerecsendió-virágról?*

A szerecsendió virágnak szinte több faja van; legjobb faja Isle de France-ról jő; mennél vastagabb, olajosabb, fűszeresebben illatozó 's izlő, annál jobb. Elküldése zsákokban történik, de jól elzárt edényekben tartani kell.

Német kifejezetek.

A közönséges szerecsendiófa: der gemeine Musfatnußbaum.	(Myristica aromatica.)
a porodás, vagy vad szerecsendió:	die männliche, oder wilde Musfatnuß.
a termés, vagy szelid szerecsendió:	die weibliche, oder zahme Musfatnuß.
olajos: öhlig.	fűszeres: gewürzhafft.
égenyes: ätherisch.	kisajtolva: ausgepreßt.

21. A gyömbérről.

Bon dem Ingwer.

*Mi a gyömbér?*

A gyömbér a gyömbérnövénynek szárított gyökere.

*Mi a gyömbérnek a hazája?*

A gyömbérnek a hazája Keletindia, de China- 's Nyugatindióban is miveltetik már.

*Hány faja a gyömbérnek jő a kereskedésbe?*

Három faja a gyömbérnek jő a kereskedésbe:

1. A *fehér gyömbér*, mely héjától szabadítva 's gondosan szárítva van.
2. A *barna gyömbér*, mely ujnyi vastag, szarvnemű, lisztes töréssel.
3. A *becsinált gyömbér*, mely sárga, átlátszó, puha, megcukrozott darabokban jő hozzánk.



## Német kifejezetek.

A gyömbérnövény: die Ing- wurzpflanze.	(Zingiber officinale.)
a fehér gyömbér: der weiße Ingwer.	a barna gyömbér: der braune Ingwer.
a becsinált gyömbér: der ein- gemachte Ingwer.	szarvnemű: hornartig.

## 22. A fahéjról.

Von dem Zimmt.

*Mi a fahéj?*

A fahéj egy babérféle fának a héja.

*Mi a fahéjsának a hazája?*A fahéjsának a hazája *Ceylon* sziget, de már az Antillákon is miveltetik.*Hányféle fahéj jő a kereskedésbe?*

A kereskedésbe háromféle fahéj jő:

1. *A ceyloni fahéj*, mely a legjobb faj.
2. *A Cayenne-fahéj*, mely haloványabb színű 's vastagabb.
3. *A chinai fahéj*, vagy *kásszia*, mely a valódi fahéjtól három izmu levelek által különbözik, szaga erős, de kevesebb kellemes, mint a ceyloni fahéj.

## Német kifejezetek.

A fahéjfa: der Zimmtbaum.	(Laurus Cinnamomum.)
a ceyloni fahéj: der ceyloni- sche Zimmt.	a Cayenne-fahéj: der Cayen- ne Zimmt.
a chinai fahéj, vagy kásszia:	chinesischer Zimmt oder Zimmt- kassia.

## 23. A fahéjvirágról.

Von der Zimmtblüthe.

*Mi a fahéj-virág?*

A fahéj-virág a fahéjfának virág-csészéje, mely szárítva jő a kereskedésbe; szaga 's ize, mint a fahéjé, de nem oly erős. A fahéj-virág sok égényes olajt tartalmaz, és valamint a fahéj fűszerül szolgál.

Német kifejezetek.

A fahéj-virág: die Zimmt-	a virágcsésze: der Blüthen-
blüthe. (Flores cassiae.)	felch.
sok égényes olaj: viel äthe-	fűszerül szolgál: dient als
rißches Öl.	Gewürz.

## 24. A sáfrányról.

Von dem Safran.

*Mi a sáfrány?*

A sáfrány a sáfránynövénynek bibéje.

*Miképen nyeretik a sáfrány?*

A sáfrány következőképen nyeretik: a virágok a reggeli órákban gyűjtetnek, a bibék kivétetnek 's kemenczéken gondosan megszáritatnak, minél  $\frac{4}{5}$  nehézségökből vesztenek. Ily 2000 bibe *egy* lat sáfrányt ad.

*Hányféle sáfrány jő a kereskedésbe?*

A kereskedésbe háromféle sáfrány jő:

1. Az *ausztriai sáfrány*, mely a legjobb faj, magát nagy, egészen kifejlődött bibék, szép tekintet, puhaság, teljes tisztaság 's erős szag által kitünteti; terem főképen *Melk* vidékén; fővására a Dúnán fekvő *Krems*.
2. A *francia* vagy *angol sáfrány*, mely csekélyebb, mint az *ausztriai*.



3. *A spanyol még csekélyebb 's a török sáfrány, mely a legroszabb faj 's vad sáfránnyal hamisítva van.*

*Mit kell tudni a sáfrány tartásáról?*

A sáfrányt jól elzárt edényekben tartani és a világo-  
sosság befolyásától megóvni kell.

*Mire szolgál a sáfrány?*

A sáfrány nem csak fűszerül, hanem festő anya-  
gul is szolgál.

Német kifejezetek.

A sáfránynövény: die Saff- (Crocus sativus.)

ranpflanze.

a bibe: die Narbe.

az ausztriai sáfrány: der  
österreichische Saffran.

a francia sáfrány: der fran-  
zösische Saffran.

az angol sáfrány: der engli-  
sche Saffran.

a török sáfrány: der türkische  
Saffran.

a legroszabb faj: die schlech-  
teste Sorte.

## 25. A komlóról.

Von dem Hopfen.

*Mi a komló?*

A komló a nálunk mindenütt vadon termő 's bőven  
mivelt komlónövénynek gyümölcs-csapja.

*Hányféle komló van?*

Kétféle komló van:

1. Vadon termő komló.
2. Kerti komló.

*Mily komló jó a kereskedésbe?*

A kereskedésbe közönségesen csak kerti komló jó,  
a melynek két faja van:

1. Koránérő vagy boldogasszonykomló.
2. Későérő vagy őszi komló.

*Hol mivelik főképen a komlót?*

A komlót főképen Ausztriában, Bajorországban, Szászország- 's Braunschweigan mivelik. A cseh komló a legjobb faj, de a Záciban termő még ezt is felülmulja. A bajor komló közül a Spalti a legjobb, aztán következik a Hirschbrukki.

*Miről itélik a komló jóságát?*

A komló jóságát nagyobb vagy kisebb ragadósságáról, világos színéről, ízéről és szagáról itélik meg.

*Mire használtatik a komló?*

A komló a ser fűszerezésére használtatik.

## Német kifejezetek.

A komlónövény: die Hopfen-	a vadon termő komló: der
pflanze. (Humulus lupu-	wildwachsende Hopfen.
lus.)	
a kerti komló: der Garten-	a koránérő komló: der Früh-
hopfen.	hopfen.
a későérő komló: der Spät-	a cseh komló: der böhmische
hopfen.	Hopfen.
a ragadósság: die Klebrig-	a világos szín: die leichte
feit.	Farbe.

## 26. A mustárról.

Von dem Senf.

*Mi a mustár?*

A mustár a csészeszárnynövénynek a magva.

*Mi a mustárnak a hazája?*

A mustárnak a hazája csaknem egész Európa, különösen a déli Német-, Francia-, Magyarhon 's Ausztria.

*Hányféle mustár van?*

Kétféle mustár van:



1. *Fekete mustár*, melynek színe barna-vörös.
2. *Fehér mustár*, melynek színe sárga-fehér.

*Mire szolgál a mustár?*

A mustár konyhafűszerül 's orvosságul szolgál, különösen a fekete mustár, melynek nagyobb csipőssége van 's a vizzeli lepárlásnál erős hólyagot huzó olajt: *mustárolajt* ad. A fehér mustár olajt nem ad.

*Hogyan jő a mustár a kereskedésbe?*

A mustár *háromféleképen* jő a kereskedésbe:

1. *Egészen.*
2. *Örölve.*
3. *Eczetbe becsinálva.* Az eczetbe becsinált mustár közül az *angol* a legelőkelőbbik, de a *francia* 's a *düsseldorfi* is sokra becsültetik.

### Német kifejezetek.

A csészeszárnynövény:	die Kreuzblumenpflanze.	(Sinapis nigra et alba.)
a fekete mustár:	der schwarze Senf.	a fehér mustár: der weiße Senf.
a mustárolaj:	das Senföhl.	egészen: ganz.
örölve:	gemahlen. (Senfmehl.)	eczetbe becsinálva: in Essig eingemacht. (Senfmostricht.)

### 27. Néhány belhoni fűszerről.

Von einigen inländischen Gewürzen.

*Mely fűszerek tartoznak még az ismeretes belhoni fűszerekhez?*

Az ismeretes belhoni fűszerekhez még következő fűszerek tartoznak:

1. A *kömény*, az ernyős köménynövénynek a magva;

terem egész Európában, nálunk különösen Ausztriában, Cseh-, Morva- 's Magyarországon.

2. A *zergefü*, egy ernyős növénynek a magva, mely Francia-, Angol-, Német- 's Olaszthonban terem; a legjobb zergefü az olasz 's az angol.
3. Az *ánizs*, szinte egy ernyős növénynek a magva, mely hosszukás 's zöldbarna; terem főképen Ausztriában 's Bajorországban.
4. Az *édes kömény*, mely Némethonban bőven, de nálunk Magyarthonban is miveltetik.
5. A *kálmos*, egy nádféle posványnövénynek a gyökere, mely orvosságul szolgál.

### Német kifejezetek.

Az ernyős köménynövény:	die Kümmelbolde.	(Carum carvi.)
a zergefünövény:	die Korianderbolde.	(Coriandrum sativum.)
az ánizsnövény:	die Anisbolde.	(Pimpinella Anisum.)
az édes köménynövény:	die Fenchelbolde.	(Anethum foeniculum.)
a kálmosnövény:	das Calamusgewächß.	(Acorus Calamus.)
a kömény:	der Kümmel.	a zergefü: der Koriander.
az ánizs:	der Anis.	az édes kömény: der Fenchel.
a kálmos:	der Calmus.	a posvány növény: das Sumpfgewächß.

### 28. A katángról.

Von der Cichorie.

*Mi a katáng?*

A katáng a közönséges katángnak a gyökere, melynek hazája főképen Francia- 's Némethon, hol útszéleken vadon terem, de a gyökerek végett nagy mennyiségben is miveltetik.



### Mire szolgál a katáng?

A katáng kávépótul szolgál. A megszáritott 's vágott gyökerek a katánggyárakban pörköltetnek, öröltetnek és a por papírba tétetik. A katánggyártás különösen az éjszaki Némethonban virágzik.

### Német kifejezetek.

A közönséges katáng: die gemeine Cichorie.	(Cichorium intybus.)
a kávépót: das Kaffeesurrogat.	a katánggyár: die Cichorienfabrif.
a katánggyártás: die Cichorienfabrifation.	virágozni: blühen.

## II. Forrongási és lepárlási természetűek.

### 1. A borról.

Von dem Wein.

#### Mi a bor?

A bor a szőlőnedv vagy must szeszes forrongásának a természetűe.

#### Miből áll a must?

A must víz-, czukor- 's légenyből áll. A forrongás alatt a czukor borszesz- 's szénsavba, a légeny pedig élesztőbe változik át.

#### Melyek a bor alkotórészei a forrongás után?

Ha a bor forrongása tökéletesen be van fejezve, alkotórészei ezek: víz, borszesz, némelykor czukor, mézga, borsavanyu savak.

#### Hányféle bor van a színre nézve?

A színre nézve a bor kétféle:

1. Fehér bor,

2. *Vörös bor*, Félvörös bor *játszószinü bornak* mondatik.

*Mily nevezetü borok jönek a kereskedésbe?*

A borok általában a termesztő országairól neveztetnek el, a kereskedésben előforduló fajai ezek:

1. *Rajnai bor*, (Rheinwein,) van fehér és vörös, tökéletesen kiforrt, azért többnyire egy kissé savanyu.
2. *Frankbor*, (Frankenwein,) a rajnaborhoz hasonló, ennél gyöngébb, de e mellet igen jóízü.
3. A többi német borok közül még nevezetes: az *affenthal* vörös bor Bádenből; a *melniki bor* Csehországból 's a *Mózel bor* Trier- 's Coblenczből.
4. A magyar borok közül nevezetes: a *tokai bor*, mely édes lélbor; a *ménési bor*; a *sopronyi bor*; a *budai 's szekszárdi bor*, mely vörös.
5. A francia borok közül nevezetes: a *Bordeaux*, van fehér 's vörös; a *burgundi bor*, többnyire vörös, csipős 's nehéz; a *champagnei* vagy *pezsgő bor*, vörös 's fehér. A francia borok behozati helyei: Cette és Bordeaux:
6. A spanyol borok közül nevezetesek: *Xeres*, *Malaga* 's *Benicarlo*, melyek többnyire édesek, színök sárgabarna vagy vörös.
7. A portugál borok közül nevezetesek: a *Porto*- 's *Madeira*-borok, melyek édesek 's tüzesek.
8. A világhírü *Constanzia* a jó remény hegyfokáról jö.

*Mit kell tudni a bor ápolásáról?*

A bort főképen a kipárolgástól, mi által elgyengül, és a levegő befolyásától, mi által elromlik, megóvni kell. Ezen okokból szükséges, hogy a hordó mindig tele és jól elzárva legyen.

*Mi által hamisitják a bort?*

A bort hamisitják borszesz, áfonya, hamvasszeder, festőfák és égett cukor által. A borszesz által némely



déli borok tartósabbakká válnak; de mind ezen pótlékok az egészségnek nem ártanak. A savanyu borokat ólom által is szokják megédesíteni; de ezen megmérgezés fel-fedezhető, ha kénygyulót belé cseppentnek, mire a bor fekete színt kap.

*Miből készítnek mesterséges bort?*

Mesterséges bort készítnek alma-, veres ribiszke- és pöszmétéből.

### Német kifejezetek.

A forrongás: die Gährung.	a légeny: der Stickstoff.
a borszesz: der Weingeist (Alkohol.)	a szénsav: die Kohlen säure.
fehér bor: weißer Wein.	vörös bor: rother Wein.
a magyar bor: der ungarische Wein.	a tokai bor: der Tokayerwein.
a lélbor: der Liqueurwein.	a sopronyi bor: der Öden= burgerwein.
a budai bor: der Ofner= wein.	a francia bor: der franzö= fische Wein.
a champagnei bor: der Cham= pagner.	a spanyol bor: der spanische Wein.
a portugál bor: der portugie= fische Wein.	a jó remény foka: das Cap der guten Hoffnung.
az áfonya: die Heidelbeere.	a hamvasszeder: die Brom= beere.
a veres ribiszke: die Johan= nisbeere.	a pöszméte: die Stachelbeere.

## 2. A serről.

Von dem Bier.

*Mi a ser?*

A ser komlóval fűszerezett vizes szalad-öntet, mely a szeszes erjedésen keresztül ment.

*Hányféle a ser a színre nézve?*

A ser a színre nézve kétféle:

1. *Fehér ser*, mely a levegőn szárított szaladból készül.
2. *Barna ser*, mely kemenczéken szárított szaladból készül. Erős, megbódító növény-alkatrészekkel vegyített ser *kétszer főtt sernek* mondatik.

*Melyek a legismeretesebb serek?*

A német serek közül a bajor ser a leghiresebb; ezután következik egy sűrű édes ser, melyet Braunschveigban főznek és „*Mumme*“nek neveznek. Kitünők még az angol serek, ezek közül különösen az *Ale 's Porter*. A Porter-ser nem ritkán mákony- 's vasgálicz-czal hamisítatik, a mi az egészséget rontja.

### Német kifejezetek.

A szalad-öntet: der Malz-	a fehér ser: das weiße Bier.
aufguß.	
a barna ser: das braune Bier.	kétszer főtt ser: Doppelbier.
bajor ser: bairisches Bier.	mákony: Opium.
gálicz: Vitriol.	vasgálicz: Eisenvitriol.

### 3. A pálinkáról.

Von dem Branntwein.

*Mi a pálinka?*

A pálinka viz- 's borszeszből álló folyadék.

*Miből 's hol főznek pálinkát?*

Pálinkát gabona-, burgonya 's borból főznek Franciaország- 's Ausztriában, különösen Gács-, Magyarország-, Alsó-Ausztria-, Cseh-, Stájerország- és a Lombardiában, Franciaországban gyöngé borokból nagy mennyiségű „*Cognac*“ nevű pálinkát főznek, mely nálunk tiszta pálinka-, égett cukor- 's eczetégennyel utánoztatik.

*Melyek a legismeretesebb pálinka-nemek?*

A legismeretesebb pálinka-nemek ezek:



1. A *rum*, mely czukornádnedvből és czukorhabból le- párlás által készül; színe sötét-sárga, átlátszó, szaga 's íze igen zamatos. A legtöbb 's legjobb rum Jamaikából jő, továbbá Kelet- 's Nyugotindia- ból, de már Angol- 's Némethonban is készítenek rumot.
2. Az *arak*, mely Keletindiában rizs-, kókusdió- 's pálmanedvből készítetik; az arak igen erős pálinka.
3. A *lélitalok*, erős, fűszeres vagy keserű növény- nedvvel vegyített és czukorral megédesített szesz- borok, melyek csaknem Ausztria minden előkelőbb városaiban készítetnek. A francia és a danczkai lélitalok a kereskedésben igen ismeretesek.

#### Német kifejezetek.

A folyadék: die Flüssigkeit.	égett czukor: gebrannter Zucker.
az eczetégény: der Essigäther.	a czukornádnedv: der Zuckerrohrsaft.
a czukorhab: der Zuckerschaum.	lélitalok: Liqueure.
a danczkai lélital: der Dan- ziger.	

#### 4. Az eczetről.

Von dem Essig.

*Mi az eczet?*

Az eczet különféle növényi alkatrészekből, mint gyümölcsnedvből, bor-, pálinka- vagy gabonaöntetből a savanyu forrongás által készített folyadék.

*Melyek az eczet leglényegesebb alkatrészei?*

Az eczet leglényegesebb alkatrészei viz 's eczetsav.

*Hányféle eczet van?*

Többféle eczet van, u. m.: boreczet, czukor- vagy pálinkaeczet, szalad- vagy sereczet és faeczet, mely

elzárt edényekben a fa száraz lepárlásánál nyeretik. A faeczet az eczetsavon 's vizen kívül *kozmas*, *kellemetlen szagu olajt* tartalmaz.

*Hol kell az eczetet tartani?*

Akármiféle eczetet hűs helyeken és elzárt edényekben kell tartani, különben enyget kap 's megzavarodik.

*Mi által hamisítják az eczetet?*

Az eczetet boroszlánhéj 's bors hozzátétele által hamisítják, mely hamisítás úgy ismertetik meg, ha a gyanus eczetsavból valamit bádogkanálon elgőzöltetnek, minél a sav elillan 's az erős anyagok a vízi részekkel visszamaradnak.

Német kifejezetek.

Az eczetsav: die Essigsäure.	a boreczet: der Weinessig.
a cukoreczet: der Zuckereffig.	a pálinkaeczet: der Branntweinessig.
a szalad- vagy sereczet: der Malz- oder Bieressig.	a faeczet: der Holzessig.
a boroszlánhéj: der Scidelbast.	a bádogkanál: der blecherne Löffel.

### III. Anyagok a felfonásra és szövésre.

#### 1. A gyapotról.

Von der Baumwolle.

*Mi a gyapot?*

A gyapot többféle növények, különösen a *gyapotbarcs* 's a *gyapotfa* magvait beburkoló molyha.

*Mi a gyapotnövénynek a hazája?*

A gyapotnövénynek hazája: Ázsia, Amerika, Ke-



let- 's Nyugotindia, a Levante, Alsó-Olaszország, Malta 's Szicília.

### Hányféle gyapot vagon?

Tízféle gyapot vagon:

1. Az északamerikai gyapot, mely a legjobb fajú 's főképen az Európai gyárakban feldolgoztatik. Ehez tartozik: a) *Sea Island*, fehér hosszú szőrű; b) *Louisiana*, kékesfehér, fényes; c) *Tennessee*, erős, száraz szőrű; d) *hosszu Georgia*, igen finom; e) *rövid Georgia*, gyöngye.
2. A délamerikai gyapot, ehez tartozik: a) *Pernambuco*, finom, tiszta, a legdrágább; b) *Ceara* vagy *Siara*, a Pernambucohoz hasonló; c) *Bahia*, nem igen fehér, tisztátalan; d) *Guiana*, egészen tiszta, fényes; e) *Columbia*; f) *Peru*, szép.
3. A Nyugotindiai gyapot; ehez tartozik: a) *Domingo*; b) *Portorico*; c) *Cuba*; d) *Curasso*; e) *Jamaica*; f) *Barbadoes*; g) *Barthelemey*, a legjobb nyugotindiai gyapot.
4. A keletindiai gyapot; ehez tartozik: a) *Bengal*, fehérés-sárga, rövid, száraz; b) *Siam*, két fajú, fehér 's vöröses.
5. A persiai gyapot, igen finom, fényes, fehér.
6. A chinai gyapot, fehér vöröses vagy sárga, finom, rövid 's száraz.
7. A levantei gyapot, így neveztetik minden gyapot, mely Török- 's Görögországban terem. Alta-Subugia, Cassaba, Kirgagatz 's Adena, a legjobb fajú.
8. A maczedonia gyapot; ehez tartozik: a) *Tschezma*, a legtisztábbik; b) *Uxur*, *Uschur*, igen jó; c) *Salonica*, *Cantar*, *Trikala*, különösen szépek 's tiszták; d) *Morea*, finom 's tiszta; e) *Cira*, a többi csekélyebb minőségű fajok így neveztetnek.
9. Az egiptomi gyapot; ehez tartozik: a) *Alexandria*, piszkos; b) *Maco* 's *Jumel*, finom minőségű.

10. Az *európai gyapot*; ehhez tartozik: a) a *spanyol gyapot*, finom, piszkos-sárga; b) a *nápolyi gyapot*, csekélyebb minőségű; c) a *szicíliai gyapot*, finom, hosszú, puha, sárgás; d) a *malta gyapot*, fehér, némelykor sárgás, finom, puha 's hosszú.

*Mit készítenek a gyapotból?*

A gyapotból készítenek:

1. *Gyapotfonalat*, főképen Alsó-Ausztriában, különösen Bécs környékén, Csehországban, továbbá a Lombardia- 's Voralbergben. Finomabb minőségű gyapotfonal Angolországból, különösen London-, Manchester- 's Hullból jő.
2. *Gyapot-szöveteket*, melyek rendkívüli különféleségben csak nem Európa minden országában készítenek. A német gyapot-szövetek az angol szövetekhez hasonlóak, sőt jóságban gyakran felül is mulják.

*Hol vannak a legtöbb gyapot-szövetgyárak Ausztriában?*

A legtöbb gyapot-szövetgyárak Ausztriában Csehország-, Bécs- 's az Ennsz feletti rész több helyein 's a Lombardiában vannak.

*Hol vannak a legtöbb gyapot-szövetgyárak a külföldön?*

A legtöbb gyapot-szövetgyárak a külföldön Angol-, Francia- 's Németországban, különösen Szász-, Porosz-, Bajorországban 's Württembergben vagynak.

*Hol kell a szöveteket tartani?*

Mindenféle szöveteket száraz helyen kell tartani, különben rökönfoltokat kapnak.

Német kifejezetek.

A gyapothares: die frautar- | (Gossypium herbaceum.)  
tíge Baumwollpflanze.



a gyapotfa: der Baumwollen- strauch.	(Gossypium religiosum.)
az éjszakamerikai gyapot: die nordamerikanische Baum- wolle.	a délamerikai gyapot: die südamerikanische Baum- wolle.
a nyugotindiai gyapot: die westindische Baumwolle.	a keletindiai gyapot: die ost- indische Baumwolle.
a persai gyapot: die Persische Baumwolle.	a chinai gyapot: die chinesi- sche Baumwolle.
a levantei gyapot: die levan- tische Baumwolle.	a maczedoniai gyapot: die mazedonische Baumwolle.
az egiptomi gyapot: die ägypt- tische Baumwolle.	az európai gyapot: die euro- päische Baumwolle.
a gyapotfonal: der Baum- wollengarn.	a gyapot-szövetek: die Baumwollenzeuge.

## 2. A lenről.

### Von dem Flachse.

*Mi a len?*

A len a lennövény szárainak síkhéjnémetü rostja.

*Mi a lennek a hazája?*

A lennek hazája a déli Európa, de most már az ausztriai birodalomban, különösen Cseh-, Morva-, Gács-, Magyarországbán, Felső- 's alsó-Ausztriában, Oroszország- 's Poroszthon kelettengeri tartományaiban is miveltetik.

*Mily helyen kell a lent tartani?*

A len száraz, szellős helyet kíván.

### Német kifejezetek.

A lennövény: die Leinpflanze.	(Linum usitatissimum.)
a szár: der Stengel.	a síkhéjnémetü rost: die bast- artige Faser.
a kelettengeri tartományok: die Ostseeprovinzen.	szellős hely: ein luftiger Ort.

## 3. A kenderről.

Von dem Hanf.

*Mi a kender?*

A kendernövény szárainak sikhéjnému rostjai kendernek neveztetnek.

*Hol termesztik a legjobb kendert?*

A legjobb kendert Bajorországban termesztik. A legnagyobb mennyiségű kender azonban Orosz-, Lengyel-, Gácsország- 's Poroszhon kelettengeri tartományaiól jő. Az ausztriai birodalmat illetőleg Magyar-, Gács-, Erdélyországban, Tirol- 's a velencei vidéken sok kender terem.

Német kifejezetek.

A kendernövény: die Hanf- (Cannabis sativa.)  
pflanze.

a legnagyobb mennyiség: a velencei vidék: das venetianische Gebiet.  
die größte Quantität.

## 4. A len- 's kenderfonatról.

Von dem Flachß- und Hanfgespinnst.

*Miképen készülnek a len- 's kenderfonalok?*

A len- 's kenderfonalok részint a rokkán kézzel, részint gépeken fonatnak. A kézzel font fonal *kézi fonalnak*, gépeken készült fonal pedig *gépfonalnak* neveztetik. Több fonalszál összesodrása által lesz a *czérna*. A czérna az összesodrott fonalok száma szerint neveztetik el, így:

1. *Két fonalszálból készült czérna kétsodratu czérnának* mondatik.
2. *Három fonalszálból készült czérna háromsodratu czérnának* mondatik.
3. *Öt fonalszálból készült czérna ötsodratu czérnának* mondatik 'sat.



*Miképen jő a czérna a kereskedésbe?*

A czérna nyersen, fehéritve 's festve jő a kereskedésbe.

*Hol készítik a legszebb czérnát?*

A legszebb fehérségü czérnát *Hollandban* készítik; de Szász-, Csehország- 's Siléziából is igen sok 's szép czérna bocsátatik a kereskedésbe.

**Német kifejezetek.**

Kézi fonal: Handgarn.

a czérna: der Zwirn.

háromsodratu czérna: drei-  
dräthiger Zwirn.

nyersen: roh.

festve: gefärbt.

gépfolal: Maschinengarn.

kétsodratu czérna: zweidrähtiger Zwirn.

ötsodratu czérna: fünfdrähtiger Zwirn.

fehéritve: gebleicht.

a legszebb fehérségü czérna: Zwirn von der schönsten Weiße.

**5. A len- 's kendersizövetekről.**

Von den Flach- und Hanfgeweben.

*Miből készülnek a len- 's kendersizövetek?*

A len- 's kendersizövetek a len- 's kenderfonalokból készülnek különféle nevezetek alatt, u. m. *vászon*, *csinvat*, *háromnyüstös vászon*, *habosvászon*, *félvászon*.

*Hányféle általában a vászon?*

A vászon általában ötféle:

1. *Nyers vászon.* (Rohes Leinwand.)
2. *Fehéritett vászon.* (Gebleichte Leinwand.)
3. *Fehérfonalu vászon.* (Weißgarnige Leinwand.)
4. *Színes vászon.* (Bunte Leinwand.)
5. *Félvászon.* (Halbleinwand.)

*Ezen kívül még micsoda nevezetek alatt fordul elő a vászon?*

A vászon ezen kívül még a természetéről veszi nevezetét, így p. o. vagyon *siléziai vászon*, *cseh vászon* sat.

*Hol készítnek vásznat az ausztriai birodalomban?*

Az ausztriai birodalomban készítnek vásznat Cseh-, Morvaország-, Siléziában, Ausztria-, Magyar-, Gácsország- 's a Lombardiában csekélyebb minőségű vászon készítenek; a Lombardia azonban igen finom habosvásznat nyújt.

*Melyek a csinvat legismeretesebb nemei?*

A csinvat legismeretesebb nemei ezek:

1. *Ágycsinvat*, többnyire vörös vagy kék csikokkal.
2. *Szórzsákcsinvat*, többnyire pamuttal vegyítve.
3. *Félcsinvat*, len- 's selyemmel vegyítve, különösen Szász- 's Csehországban készül.
4. *Törülközőcsinvat*, fehér, különféle mustrákkal.
5. *Asztalcsinvat*, szinte fehér, különféle mustrákkal.

*Mi a színes vászon?*

A színes vászon oly vászon, mely vagy színes fonállal csikos vagy koczkás mustrákban szöve, vagy a végben festve, vagy kartonmódra nyomtatva vagyon.

*Mi a félvászon?*

A félvászon oly vászon, mely félig len- vagy kenderfonalból, félig pedig pamutfonalból szöve vagyon.

**Német kifejezetek.**

A csinvat: der Zwillich.	a háromnyüstös vászon: der Drillich.
a habosvászon: der Damast.	a színes vászon: die bunte Leinwand.



a felvászón: die Halbleinwand.	ágyecsinvat: Bettzwillich.
szőrzsákcsinvat: Matrazenzwillich.	félcsinvat: Gradels oder Gradels.
törülközőcsinvat: Handtücherzwillich.	asztalcsinvat: Tischzwillich.

## 6. A papirról.

Von dem Papier.

### *Miből készül a papír?*

A papír közönségesen ócska vászonból, vagy rongyokból készül. Az újabb időben *szalma-* 's *fából* is próbáltak papírt készíteni; ily papír a kereskedésben is volt már, de a várakozásnak nem felelt meg.

### *Hány főneme vagyon a papírnak?*

A papírnak általában két főneme vagyon:

1. *Festetlen papír*, melyhez tartozik: az *ítatópapír*, a *nyomatópapír* 's az *író-* vagy *rajzolópapír*.
2. *Festett papír*, mely vagy színes rongyokból készül, vagy a papírtömeg a gyártás alatt megfestetik.

### *Hol vagynak papírgyárak az ausztriai birodalomban?*

Az ausztriai birodalomban vagynak papírgyárak Csehországban, különösen Wran- 's Arnauban; Alsó-Ausztriában, különösen Kis-Neziderben; a Lombardiában 's Magyarországon, különösen Diósgyőrött. — A külföldet illetőleg különösen Német-, Angol- 's Franciaországban igen jelentős papírgyárak vagynak.

### Német kifejezetek.

Ócska vászon: alte Leinwand.	rongyok: Lumpen.
szalma- 's fából: aus Stroh und Holz.	festetlen papír: ungefärbtes Papier.

itatópapír: Lösch- oder Fließ- papier.	nyomtatópapír: Druckpapier.
író- vagy rajzolópapír: Schreib- oder Zeichen- papier.	festett papír: gefärbtes Pa- pier.

## IV. Cserszerek.

### 1. A cserkéregről.

Von der Eichenrinde.

*Mit kell tudni a cserkéregről?*

A cserkéregről, mely a közönséges cserfának a héja, azt kell tudnunk, hogy a belhoni cserszerek közül a legfontosabbik 's leggyűrűnyésbik.

*Minőnek kell lenni a jó cserkéregnek?*

A jó cserkéregnek kívül fehér- belől vörös- 's erősnek, de nem kellemetlen szagunak kell lenni. A legtöbb cserkéreg az éjszaki Némethon-, Franciaország- 's az ausztriai birodalomból részint egészen, részint örölve jó a kereskedésbe.

Német kifejezetek.

A közönséges cserfa: der (Quercus robur.)  
gemeine Eichenbaum.

a cserkéreg: die Eichenrinde. örölve: gemahlen.

### 2. A suskáról.

Von den Galläpfeln.

*Mi a suska?*

A suska gömbölyü kinövés, mely a cserfa fiatal ágain egy rovar bökése által keletkezik.

*Hány neme vagyon a suskának?*

A suskának tizenegy neme vagyon:



1. *Aleppo*, fekete, sárgás zöld, a fekete suska a legjobb faj.
2. *Morea*, kisebb 's csekélyebb, mint az *Aleppo*.
3. *Smyrna*, fekete, zöld 's fehér.
4. *Marmorina*, kicsiny, gömbölyü, vas-szürke, jó.
5. *Isztria*, halovány-sárga, vöröses, barna, jó.
6. *Franczia suska*, igen könnyü, közepszerü faj.
7. *Magyar suska*, nagy 's kicsiny.
8. *Olasz suska*, jobb az isztriainál.
9. *Chinai suska*, a legjobb faj.
10. *Senegal* és
11. *Török suska*, közepszerü.

### Német kifejezetek.

A suska: der Gallus, oder egy gömbölyü kinövé: ein Gallapfel. runder Auswuchs.  
 egy rovar bökése által: durch den Stich eines Insektes.

### 3. A gubacsról.

Von den Knoppenn.

#### *Mi a gubacs?*

A gubacs a cserfa barna kinövése, mely a suskához hasonló. A gubacs igen jó cserszer, de a festésre nem oly alkalmas, mint a suska.

#### *Honnét jó a legjobb gubacs?*

A legjobb gubacs a Levantéből jó, *Valonee* név alatt; Magyar-, Tót-, Horvát- 's Morvaországából is igen sok 's jó gubacs jó.

### 4. Az eczetszömörceéről.

Von dem Sumach.

#### *Mire szolgál az eczetszömörce?*

Az eczetszömörce cserezésre 's festésre szolgál. Az eczetszömörce két faja van:

1. *Valódi eczetszömörce*, mely az eczetfának örölt leveleiből áll 's Syria-, Palaestina-, Szicília-, Olaszország-, Spanyolország- 's Portugáliában vadon terem. A legjobb eczetszömörce Sziciliából jő.
2. *Nem valódi eczetszömörce*, a sárga szömörcefa örölt leveleiből áll, mely a déli Német-, Olasz- 's Magyarországon vadon terem.

*Mi a legjobb eczetszömörce?*

A legjobb eczetszömörce az, mely friss, száraz 's zöld színű.

### Német kifejezetek.

A valódi eczetszömörce: der ächte Sumach.	az eczetfa: der Gerberbaum. (Rhus coriaria.)
a nem valódi eczetszömörce: der unächte Sumach.	a sárga szömörcefa: der Berriichenbaum (Rhus cotinus.)

## V. Festékszerek.

### 1. A fekete 's barna festékekről.

Von den schwarzen und braunen Farben.

*Melyek a fekete 's barna festékek?*

A fekete 's barna festékek ezek:

1. A *fenyőkorom*, mely nem más, mint szurkosfa tökéletlen elégésénél képződő mély-fekete tömeg. A fenyőkorom, mely *nyomtató festék* 's *fénymáz* készítésére szolgál, oly vidékekből jő, hol fenyőerdők vagynak.
2. A *jápáni föld*, vagyon sárga és barna. A *sárga japáni föld* a cserezésre és a gyapot festésére szolgál; a *barna japáni föld* csupán a gyapot festésére alkalmas. Mind a kettő Keletindiából jő hozzánk.



## Német kifejezetek.

A fenyőkorom: der Kienruß. | a nyomtató festék: die Druckerfchwärze.  
 a fénymáz: die Wische. | a japáni föld: das Gatechu.  
 (Terra japonica.)

## 2. A kék festékekről.

Von den blauen Farben.

## Melyek a kék festékek?

A kék festékek ezek:

1. Az *indigó*, mely az indigónövény leveleiből nyeretik. Az indigónövény eredeti hazája Keletindia, de egész Nyugatindiában 's Délamerikában is miveltetik már. A legjobb indigó: *Caracas* 's *Guatemala*; csekélyebb faju indigó: *Brazil*, *Carolina*, *Coromandel* 's az egiptomi indigó.
2. A *festő-csülleng*, növény, melynek levelei szép kék festéket adnak; Magyar-, Cseh-, Olasz- 's Franciaországban bőven terem.
3. A *krótonfesték*; Holland-, Angol-, Spanyol-, Francia- 's Olaszországból a legjobb faju krótonfesték violakék koczkákban jő.

## Német kifejezetek.

Az indigó: der Indigo. | az indigónövény: die Indigopflanze. (Indigofera.)  
 a festő-csülleng: der Waid. | a krótonfesték: der Lacmus.

## 3. A zöld festékekről.

Von den grünen Farben.

## Melyek a zöld festékek?

A zöld festékek ezek:

1. A *bengezöld*, a benge-bogyó nedvéből készült sötét-

zöld festék, mely a déli Német-, Franciaország-  
's Tirolban gyártatik.

2. A *vegyzöld*, mely tisztított bengezöld.

#### Német kifejezetek.

A benge-zöld: das Blasen- | a benge-bogyó: die Kreuz-  
grün. | beere. (Rhamnus ca-  
tharticus.)

a vegyzöld: das Chemisch- | tisztított benge-zöld: gerei-  
grün. | nigtes Blafengrün.

#### 4. A vörös festékekről.

##### Von den rothen Farben.

*Melyek a vörös festékek?*

A vörös festékek ezek:

1. A *buzér*, a buzérnövény gyökeréből készül, hazája egész Déleurópa. A legjobb faju buzér: a *levantei* vagy *smyrnai*, a *francia* 's *hollandi buzér*; a *levantei* vagy *smyrnai buzér* *Alizari* név alatt ismeretes. Csekélyebb faju a *sziléziai buzér*, mely *boroszlói pirosítónak* mondatik.
2. A *festőmoh* 's *vörös indigo*, börmohból készítetnek 's Angol-, Franciaország-, holland- 's Szárdiniából jönnek 's különösen a selyem festésére alkalmaztatnak.
3. A *vörös berzsen*, hazája Délamerika, legjobb faja Braziltól Fernambukon keresztül jö.
4. A *kék berzsen*, hazája az Antillák, Délamerika 's Campeche, hol vadon terem.
5. A *szantálfa*, melynek három faja vagyon: *sárga*, *fehér* 's *vörös*. A sárga 's fehér szantálfa Chinából jö; a vörös szantálfa Keletindiában 's Ceylon szigeten terem; mind a három részint festésre, részint fogpornak alkalmaztatik.
6. A *vad-sáfrány*, a vadsáfrány-növény szárított virág-



levelei; terem Perzsia-, Keletindia-, Egiptom-, Spanyol-, Magyar-, Olasz- 's Németországban. A *bengal* vadsáfrány a legjobb faj.

### Német kifejezetek.

A buzér: der Krapp.	a buzérnövény: die Färber-röthe. (Rubia tinctorum.)
a festőmoh: die Orseille.	a vörös indigó: der Persio.
a vörös berzsen: der Fernambuk.	a kék berzsen: das Campecheholz.
a szantálfa: das Sandelholz.	a vadsáfrány: der Saflor.
a vadsáfrány-növény: die Saflorpflanze.	(Carthamus tinctorius.)

## 5. A sárga festékekről.

Von den gelben Farben.

*Melyek a sárga festékek?*

A sárga festékek ezek:

1. A *sárgapiros*, mely a sárgapiros fa gyümölcséből készítetik; hazája Délamerika, Cayenne 's Brazil; a sárgapiros különösen a selyem, firnász 's olaj festésére szolgál.
2. A *festő cserkéreg*, az Éjszakamerikában termő festő cserfának örölt kérge. E festékszert, mely szép sárgasága végett nagyra becsültetik, Bankroft tudornak köszönjük, ki Európába behozta.
3. A *sárgafa*, a festő eperfának fája, melynek hazája Nyugotindia. E mellett *Déleuropából* általában, *Magyarország 's Tirolból* különösen sok 's jó *sárga fa* jö.
4. A *korbácsfü*, egy a déli Francia-, Olasz-, Német-honban és nálunk termő sárga növény szárított leveles füve, mely sárgás festékszert tartalmaz. A francia korbácsfü a legjobb faj. Az ugynevezett *bengésárga* ebből származik.

5. A *festő gyömbér*, a gyömbérnövényhez hasonló növénynek szárított gyökere, hazája Keletindia, de most már China-, Java-, Bengal-, Lissabon- 's Barbadoesben is miveltetik. A festő gyömbér többnyire folyadékok festésére alkalmas, mert kelméken színe igen mulékony.
6. A *gutt-mézga*, a Keletindiában termő guttmézgafának sárga mézga-gyántája, mely a fából kifoly. Ezelőtt orvosságokra használtatott, most csak a festésre szolgál.
7. A *lakfestékek*, ezek alatt értünk általában minden mesterségesen készített festékeket, melyek növényi, állati 's ásványi festékanyagokból állanak. Minden lakfestékek közül, melyek a növényzetből származnak, említést érdemel a *buzérlak* és a *vörös berzsenlak*.

#### Német kifejezetek.

a sárgapiros: der Orlean.	a festő cserkéreg: die Quercitron.
a sárgafa: das Gelbholz.	a korbácsfü: der Wau.
a festő gyömbér: die Curcuma.	a gutt-mézga: das Gummi-gutt.
a lakfestékek: die Lackfarben.	a buzérlak: der Krapplack.

#### VI. Fák, gyökerek és más növényrészek.

Melyek a kereskedésben előforduló fák, gyökerek és egyéb növényrészek?

A kereskedésben előforduló fák, gyökerek 's egyéb növényrészek ezek:

1. A *gajákfa*; hazája Nyugatindia, színe barnás-zöld, és géprészekre, tekegolyókra feldolgoztatik.
2. A *puszpáng*, hazája Déleurlópa, színe halovány-sárga, és esztergás-munkákra, valamint hangászati műszerekre feldolgoztatik.



3. A *mahagonfa*, hazája Nyugotindia 's Középmamerika, szine barna-vörös, igen szép és falapokra használtatik.
4. Az *ébenfa*, különféle színü, finom asztalosmunkákra használtatik, terem Keletindiában 's az ausztriai birodalomban igen bőven.
5. A *spanyol nád*, keletindiai mocsárookban terem, vagy *gyöngye*, melyből székeket fonnak, és *erős*, mely sétatálczikákra használtatik, szine fényes-sárga.
6. A *cserdugasz*, a cserdugaszfa kérge; hazája a déli Európa, a dugaszok késsel vágatnak. Az *égett dugasz* fekete festékül szolgál.
7. A *tapló*, mely cser-, bikk-, nyir-'s hársfákon terem.
8. A *hinár*, egy tengeri növény rugékony levelei, melyek lószőr gyanánt szolgálnak; hazájá az adriai 's a balti tenger; szine hamvas.
9. A *takács-mácsonya*, oly nagy mint a tojás, hazája Déleurópa, különösen Morva-, Stájer 's Magyarország, a posztó 's általában minden gyapjuszövet felvakarására használtatik.
10. A *dohány*, eredeti hazája Amerika, honnét 1560-ban Európába hozatott. A legjobb 's legtöbb dohány Dél-'s Éjszakamerikából, Ázsia- és Magyarországból, különösen Pécs-, Szeged-'s Debreczenből jö. A kereskedésben a dohány *négyféle alakban* fordul elő: *pipadohány*, *szivar*, *rágdohány*, *burnót*.
11. A *rabarbara*, szárított gyökér, mely a chinai Tatarországból származik; fontos orvossági szer; a *chinai* 's *orosz rabarbara* a legjobb fajú; a *francia rabarbara* igen roszt.
12. A *higviricz*, gyökere a Déleurópában, különösen Spanyol-, Olasz-, Délfrancia- és a déli Németországban mivel tuskés édesfának, jó higviricz nedves, édes és szép sárga; romlott higviricz

- barna színű és kellemetlen keserű ízű. Az *orosz*, *spanyol*, *francia* és *olasz* higviricz a legjobb faj. **13.** A *chinahéj*, hazája Délamerika, lényeges alkatrészei égvénydékek, melyek két égvényesen visszaható anyagból állanak. A *chinahéj*, mely a tizenhetedik században igen jeles, láz elleni gyógyszerül Európába hozatott, általában ötféle: *hamvas*, *sárga*, *vörös*, *fehér*, és *nem valódi* chinahéj. **14.** A *kaskarilkéreg*, a Nyugotindiában termő kaskarilkróton szárított kérge, mely részint gyógyszerül, részint füstölő porul, részint pedig dohánylé gyanánt szolgál. **15.** A *kászfá*, Surinam erdőiben termő kászfának fája, mely gyógyszerül használtatik; a kászfán kívül még a kászfá kérge is jó a kereskedésbe. **16.** A *szaszafrász*, Éjszakamerikából jő, 's a gyógyszerészethetben használtatik. **17.** A *szennalevél*, két hüvelynövény szárított levelei, melyek gyógyszerül szolgálnak.

### Német kifejezetek.

A gajakfa: das Guajachholz.	a puszpáng: der Buchsbaum.
a mahagonfa: das Mahagoniholz.	a spanyol nád: das spanische Rohr.
a cserdugasz: der Korf.	a tapló: der Zündschwamm.
a hinár: das Seegras.	a takács mácsonya: die Karde.
a rágdohány: der Kautabak.	a burnót: der Schnupftabak.
a higviricz: das Süßholz.	a chinahéj: die Chinarinde.
a kaskarilkéreg: die Casscarillrinde.	a kászfá: das Quassiholz.
a szaszafrász: das Saffraßholz.	a szennalevél: die Senneblätter.

### VII. Különféle növénynedvek.

Melyek a kereskedésben előforduló növénynedvek?

A kereskedésben előforduló növénynedvek ezek:



1. A *mézga*; mézga alatt értünk oly növényanyagot, mely vízben egészen felolvasztható, borszeszben pedig felolvaszthatlan. A mit a kereskedésben *mézgának* neveznek, koránsem mind mézga; de *valódi mézga*:
2. Az *arab mézga*, mely az éjszaki Afrikában termő érzéknövények kérgéből kifoly; az arab mézga borsó- vagy mogyorónagyságu, átlátszó, szin 's szag nélküli sárga darabokból áll, és
3. A *szenegal mézga*, mely Szenegal mellékén termő akácznemű fából származik; a mézga festékek megsüritésére, papirok fényesítésére szolgál.
4. A *manna*, édes izü nedv, mely Déleurópában néhány kőrifákból kifoly; a legjobb manna Sziczi-liából jő; a manna gyöngye hashajtóul szolgál.
5. A *higviricznedv*, mely főképen Spanyol-, Olasz- 's Franciaországban kifőzés által a higviriczfa besüritett gyökérnedvéből nyeretik.
6. A *gyánta*; gyánta alatt értünk oly fanedvet, mely a levegőn megkeményül, a melegben meglágyul, borszeszben felolvad, vízben pedig felolvaszthatlan; tiszta gyánta törékeny, szag és iz nélküli; ha a gyánta annyi égényes olajt tartalmaz, hogy az által folyékonyá válik: *balzsamnak* mondatik; ha mézgával vegyítve vagyon: *mézagagyántának* mondatik.
7. A *mézagalak*, viasztartalmu gyánta, mely befirnászolásra, ragasztásra, különösen pedig a *spanyol viasz* készítésére szolgál.
8. A *kopal*, átlátszó sárga gyánta, mely kizárólag kemény firnász készítésére szolgál; vagyon: *nyugotindiai*, *keletindiai*, *braziliai* és *afrikai kopal*.
9. A *mastix*, Portugal-, Spanyol- 's Olaszországban, különösen Chios szigetén termő *mastixpisztác* gyántája; vagyon kétféle: a *szemen-szedett mastix*, mely cseppekből áll, átlátszó, gömbölyű, kellemes

- balzsamszagu 's keserü izü; a *közönséges mastix*, ritkán fordul elő, nagyobb, tisztátalan 's szines darabokat tartalmaz. A mastix firnász-, ragasz-'s füstölő pornak szolgál.
10. A *fenyőmézga*, mondatik *terpentinne*k, midön a gyánta a fákból önkénynt, vagy bevágások által kifoly; *fehér* vagy *burgundi szuroknak*, midön a levegön az égényes olaj kigözölgése által megsűrül; *hegedügyántának*, miután a terpentin a terpentinolaj nyerésére vízzel lepároltatott 's a visszamaradt rész a levegön elolvasztatott. Fenyőmézga minden erdődus vidékekben nyeretik.
11. A *veres lórom nedve*, piros gyánta, Keletindiából, Délamerika 's Afrikából nádlevelekben jö, dörzsolékeny, szag 's iz nélküli.
12. A *kátrány*, sűrű, barna, átható, de nem kellemetlen szagu tömeg, mely gyántás fákból erdős vidékekben, különösen Orosz-, Svéd-'s az éjszaki Némethonban készítetik; ha a kátrány kozmás olaját tüznél kigözöltetik, ekkor fekete, nyulós tömeg marad vissza, mely a kihülés alatt merevül 's *szuroknak* mondatik.
13. A *búzaszat*, mézga-gyánta, a napon szárított büdös, foghagymás szagu, keserü izü keletindiai gyökérnedv, mely Indiában füszerül, nálunk orvosságul szolgál.
14. A *mákony*, a kerti mák éretlen magtokának elszáradt tejnedve; vagyon *smyrnai*, *egiptomi*, *perzsiái* 's *keletindiai mákony*; a smyrnai a legjobb. A mákony a keletieknek részegítő szerül, nálunk egyik leghatósabb orvosságul szolgál.
15. Az *áloe*, Afrika 's Nyugotindiában termő áloenövénynek besűrült nedve; szine barna, szaga kellemetlen, ize igen keserü; fajai ezek: a *közönséges áloe*, fekete; a *Sokatoral szigettröli áloe*, sárgászörös; a *magszin - áloe*, májszinü; a *jóremény*



- hegyfokárolí dloe*, mely vörös-fekete. Az áloe hatás hashajtó. A közönséges áloe a baromgyógyászatban használtatik.
16. A *kacsuk*, ezen a mézga- 's gyántától egészen különböző növényanyag, Délamerikában termő ostormének tejnedvéből készül; a kacsuk a melegben meglágyul, a hidegben megkeményedik. A kacsuk lég- 's vízmentes kelmék készítésére szolgál. Ha a kacsuk olvasztott kénköbe mártatik, felette rugékonnyá válik; kénköbe mártott kacsuk tűzesített kacsuknak mondatik.
17. A *gutta perka*, hasonló a kacsukhoz, a malay szigetekről jő. Bécs-, Berlin- 's Londonban különféle szép kelméket készítenek belőle.
18. A *faolaj*, a közönséges olajfa gyümölcséből kisajtolás által nyert olaj. A faolaj természetű országtól kölcsönzi nevét: *Aixi, genuai, lukkai* faolaj. A faolaj táp- 's égszerűl 's az ugynevezett *velencei szappan* készítésére szolgál.
19. A *magolaj*, különféle magvak kisajtolása által nyeretik. A magolaj tulajdonságára nézve két fajra oszlik: *száradó olaj*, ide tartozik len-, kender-, dió-, mák- 's himbolyolaj; *nem száradó olaj*, ide tartozik répamag- 's mandolaolaj.
20. A *növényi zsiradék*, ide tartozik a *kakaóvaj*, a kakaóbabok kisajtolása által nyeretik, kakaószagu 's izű; a *pálmavaj*, narancs-sárga, violaszagu olaj, szappan készítésére használtatik; a *növényi viasz*, a mirtus 's pálmából származik, gyertya készítésére szolgál.
21. Az *égényes olaj*, oly olaj, mely a vizzeli lepárlásnál nyeretik 's szagát a növénynek, melyből származik, megtartja; ide tartozik: terpentín-, boróka-, fahéj-, levendula-, rózsza-, keserű mandola-, ciztromolaj 'sat.
22. A *kánfor*, a kánforfa gyántanemű anyaga; hazája

Borneo, Sumatra 's Jápán; a *nyers kánfor* vörös; a finomított kánfor fehér, sajátos izü 's szagu, és külső, valamint belső gyógyszerül használtatik.

### Német kifejezetek.

A mézga: das Gummi.	arab mézga: arabische Gummi.
Szenegal mézga: Senegalgummi.	a manna: die Manna.
a higviricznedv: der Lakriken-saft.	a gyánta: das Harz.
a mézgalak: der Gummilack.	a kopal: der Copal.
a mastix: der Mastix.	a fenyőmézga: das Fichtenharz.
a veres lórom nedve: das Drachenblut.	a kátrány: der Theer.
a mákony: das Opium.	az áloe: die Aloe.
a kacsuk: der Kautschuk.	a faolaj: das Baumöhl.
a magolaj: das Samenöhl.	a növényi zsiradék: das vegetabilische Fett.
az égényes olaj: das ätherische Öhl.	a kánfor: der Kampher.

### VIII. Só 's savak a növényországból.

*Melyek a növényországbóli só 's savak?*

A növényországbóli só 's savak ezek:

1. A *sóskasó*, mely a madársósi nedvből nyeretik, szag nélküli, savanyu izü, mérges, és a festészetben, valamint téntapecsétek kivételére használtatik.
2. Az *ólomczukor* oly só, mely ólom-, éleg- 's eczetsavból áll, és festékek készítésére, némelykor gyógy-szerül is szolgál.
3. A *rézöld*, réz-, éleg- 's eczetsavból áll, mérges 's festékek készítésére szolgál.



4. A *borkő*, így nevezetik a jegecses kéreg, melyet a bor, miután kiforrt, a hordókban hagy. A borkő a festészetben 's gyógyászatban használtatik.

Német kifejezetek.

A sóskasó: das Kleefalz	az ólomcukor: der Bleizucker.
a rézöld: der Grünspan.	a borkő: der Weinstein.

## MÁSODIK SZAKASZ.

**Áruk az ásványországból.**

**Waaren aus dem Mineralenreiche.**

### I. Ékkövek.

*Mit értünk ék- vagy drágakövek alatt?*

Ék- vagy drágakövek alatt értünk általában oly ásványokat, melyek magokat keménység, fény, szín szépsége, vagy szintelenség és átlátszóság által kitűntetik. Az ék- vagy drágakövek a drágaszertőzs tárgyai közé tartoznak.

*Melyek a drágakövek megkülönböztetésére szolgáló ismertető jelek?*

A drágakövek megkülönböztetésére szolgáló ismerető jelek ezek: *keménység, fajsúly, szín, fény*; ezen tulajdonságokat könnyen 's bizonyosan lehet köszörült vagy nyers köveken meghatározni.

*Melyek a drágaszertőzsben legismeretesebb drágakövek?*

A drágaszertőzsben legismeretesebb drágakövek ezek:

1. A *gyémánt*, a legbecsesebb drágakő, találtatik Keletindia- 's Braziliában, vagyon vörös, sárga, zöld, barna, kék és fekete gyémánt; általában a szintelen gyémánt becsültetik; közönségesen a gyémántok 5 karátuak, 20 karátu gyémánt ritkaság; a legnagyobb ismeretes gyémánt a *Kohi-noor*, 300 karátu. A gyémánt tiszta szénanyagból áll, azért égethető.
2. A *zafir*, így neveztetnek több becses drágakövek, melyek csupán különféle színök által egymástól különbözök: a kék *zafirnak*, a vörös *rubinnak*, a violaszinü *keleti violakőnek*, a sárga *keleti topasnak* mondatik. A zafir Ceylon 's Keletindia néhány folyóiban találtatik. A nyugoti zafir, mely nem oly szép, találtatik Franciaországban Expailly mellett, Szászországban Hohenstein mellett, Csehországban Bilin mellett. A zafir tiszta agyagból, vasnyomokkal szinelve, áll.
3. Az *aranyberill*, Brazília-, Ceylon- 's Szibiriából jő, a legnagyobb mértékben átlátszó, csirágzöld színü, de némelykor kékes fényt ad, áll agyag- 's berillföldből.
4. A *halvány rubin*, szép átlátszó, üvegfényü drágakő, különféle színü, a vörös a legbecsesebb, találtatik Tirol-, Bajorország és Keletindiában, áll agyag- és keserföldből.
5. A *topas*, vagy szintelen, vagy sárga, halványvörösös, vagy zöldes, jő Brazília- 's Szibiriából, áll kavics-, agyagföldből 's folyami savból. A braziliai topas tüzesítés által rózsaszint kap, az ily égett drágakő *braziliai rubinnak* neveztetik; tengerzöld topas *aquamarinnak* mondatik.
6. A *smaragd*, szép zöld, találtatik az Ural mellett, Délamerikában, Zalczburg-, Szilézia-, Cseh- 's Magyarországon, áll kavics-, agyag- 's berillföldből.



7. A *jácintkő*, nagy mértékben átlátszó, különféle színű, a sötét színű a legbecsesebb, áll jác-, kavicsföldből 's kevés vasélemből, találtatik Szibériában, Szilézia-, Cseh-, Morvaország- 's Norvéghonban.
8. A *granát*, általában kétféle: *keleti granát*, cseresznye-vörös, jö Ceylonról, Keletindia- 's Magyarországból; *nyugoti granát*, átlátszó, vérpiros, találtatik Csehországban.
9. A *kanélkő*, köszörült, jácintkő gyanánt adatik el, sárga színű, találtatik Ceylon szigeten.
10. A *hegykristály*, átlátszó, szintelen, vagy halvány-sárga 's hamvas színű bányavirág, mely hat szögű hasábokban kristályodzik; a kristályok nagysága különféle, gyakran igen kicsinyek, de ezen állapotban jól kifejlődtek, mint p. o. a szép átlátszó kristályok Marmarosból. A legszebb kristályok a Sveiczból, Madagaskar-'s Ceylonról jönnek. A hegykristály ezelőtt ékszerekre dolgoztatott fel, most szintelen üvegek, szemüvegek készítésére szolgál, különösen Németországban.
11. A *violakő*, violaszínű hegykristály, találtatik Magyarországon-, Szász-, Spanyolországban, Ceylon-'s Keletindiában, feldolgoztatik drágaszerekre.
12. A *nemes bányavirág*, találtatik az egész földön, ékkövekül használtatik; ehez tartozik: a *kalczedon*, félig átlátszó, felhős, átmetsző; találtatik Irland- 's Ceylonon, Szász 's Magyarországon; a *karniol*, félig átlátszó, vérszínű, barnára 's sárgára téré féldrágakő, találtatik Afrikában, Szibériában, Szászországban; a *játszószínű bányavirág*, vagy *macskaszem*, köszörülten oly szinekkel játszik, mint a macska szeme; találtatik Ceylon 's Malabaron; a *heliotrop*, vörös vagy sárga pontokkal, átmetsző, találtatik Szibériában, Egiptomban; a *krisopras*, almazöld, átmetsző, találtatik Sziléziában; az *avan-*

- turin*, világos-barna vagy vörös, találtatik Cseh-, Stajer-, Spanyol-, Francziország 's Sziberiában; a *jaspis*, áll agyagföld- 's vaséleghől, vagyon vörös, barna, zöld, fehér, sárga jaspis, találtatik Szász-, Csehországban.
13. Az *agátkő*, kalczedon-, karniol-, jaspishől álló kő, mely különféle színü, találtatik Badenben, Szász-, Cseh-, Magyarország- 's Sziberiában.
  14. Az *opál*, melynek néhány nemei ékkövekül használtatnak, barna sárga, vörös, áll kavicsföldből vizzel, találtatik Magyarország, Szászország- 's Sziberiában.
  15. Az *Obsidian*, üveg nemü, átlátszó többnyire fekete, barnára, vörösre, zöldre, fehérre térő, találtatik Irland-, Magyarország-, Sziberiában, Vezuv 's Etna mellett.
  16. A *türkis*, vagyon kétféle: a *keleti türkis*, égszinü, rozsdazöldre térő, találtatik Perzsiában; a *nyugoti türkis*, csontok-, fogakból lett, rézkékkel áthatva.
  17. A *folyókovacs*, mészföld, folyókovacs-savból áll, szép zöld, vörös, kék, violaszinü, sárga, fehér, találtatik Angol-, Cseh-, Szászországban.
  18. A *képell kő*, Chinából jő, áll kavics- 's agyagföldből, szine fehér, hamvasra, sárgára, zöldesre, vörösre térő, feldolgoztatik képekre, edényekre 'sat.
  19. A *szalonnakő*, áll kavics- 's keserföldből, szine fehér, hamvasra, zöldesre, vörösre térő, találtatik Magyar-, Szász-, Franciaország-, Olasz-, Spanyol- és Angolországban, feldolgoztatik játékszerekre, pipákra 'sat.
  20. A *foszlánk mész*, vesealaku, fehér, gyöngyfényü, átmetsző; találtatik Angol-, Magyarország- 's Tirolban; feldolgoztatik ékdolgokra.
  21. A *malakit*, rézércz, mely bötkös, fürtös alakzatokban találtatik, szine smaragdazöld; legszebb ma-



lakit Sziberiából jö, feldolgoztatik gyűrűkövek-, szelenczék- 's fülönfüggőkre.

22. A *borostyánkő*, találkozik szögletes, vagy kerekded, sárgás és fehér darabokban; ha dörgöltetik, vilanyosságot 's zamatos illatot fejt ki; a borostyánkő a tengertől kihányatik, vagy partok mellett kiásatik, különösen Porosz-, Spanyolország 's Szcilia partjai mellett; a borostyánkő különféle mű-'s ékdolgokra feldolgoztatik, mint: gyöngyök-, fülönfüggőkre 's szopókákra.

23. A *gagát-szén*, csigadad törésü, bársony fekete, átláthatlan, találtatik Angol-, Franciaország- 's Tirolban, feldolgoztatik szelenczékre 's olvasókra.

### Német kifejezetek.

Ékkövek: Schmuclsteine.	a keménység: die Härte.
a fény: der Glanz.	a szín: die Farbe.
a fajsúly: das specifische Gewicht.	a gyémánt: der Diamant.
a zafir: der Saphir.	az aranyberill: der Chrysoberill.
a halvány rubin: der Spinell.	a jáczintkő: der Hyacinth.
a hegykristály; der Bergkry=	a violakő: der Amethyst.
stall.	
a bányavirág: der Quarz.	a macskaszem: das Katzen=
	auge.
a folyókovacs: der Flußspath.	a képelt kö: der Bildstein.
a szalonnakő: der Speckstein.	a foszlánk mész: der Fafer=
	falk.
a borostyánkő: der Bernstein.	a gagát-szén: der Gagat.

## II. Épület- 's ékitménykövek.

### Köedények.

Mi tartozik az épület 's ékitménykövekhez?

Az épület- 's ékitménykövekhez tartozik:

\*

1. A *darázkő*, zöldes-szürke, némileg hasonló a keserföldhez, de azért nem egyszerű ásvány, hanem keserfölddel, mészhaltvag- 's csillámporral vegyített hegyfaj, mely Graubünd-, Vallis-, Norvég-'s Grönlandban tetemes rétegeket képez; a darázkő konyhaedényekre 's kályhákra feldolgoztatik.
2. A *kigyókő*, áll keser-, kavicsföld- 's vízből, sárga-zöld, vagy barnavörös színű, találtatik a nyugoti Magyarhon-, Stájerország-, Tirol-, Karinthia-'s Svájcban, feldolgoztatik mozsarak-, pipák-'s kockákra, továbbá sirkövek- és keresztelődényekre.
3. A *tajték*, áll keser-, kavicsföld- 's vízből, szivós állapotban a földből kiásatik, színe fehér, sárgára, hamvasra térő; a legszebb tajték Görög-, Spanyol-'s Törökországból jő, feldolgoztatik pipákra.
4. A *gipsz*, áll kénsavas mészföld- 's vízből, üvegfényű, színe fehér, hamvasra, vörösre, sárgára 's kékre térő; igen fehér gipsz alabastromnak mondatik, találtatik Olaszhon-'s Tirolban, feldolgoztatik különféle edényekre, gyertyatartókra, képekre 's vas köbe ragasztására.
5. A *mész* 's *márvány*; a mész mészföld- 's szénsavból áll, színe többnyire fehér, hamvas 's sárgás; vagyon négyféle: *mészkovacs*, *foszlánk mész*, a *közönséges mészgálicz*, *kréta*. A mész keményebb fajai márvánnyá válnak, mely épület-'s ékitmény-szerűl szolgál.
6. A *puczulán föld*, vulkáni fővény, mely Puczuoli mellett találtatik, színe barnavörös vagy sötéthamvas, használtatik vakolatra.

### Német kifejezetek.

Épületkövek: Bausteine.	ékitménykövek: Verzierungsfleine.
-------------------------	-----------------------------------



a darázskő: der Toffstein.	a kigyókő: der Serpentin.
a tajték: der Meerchaum.	a gipsz: der Gyps.
a mész: der Kalk.	a márvány: der Marmor.

### III. Kőszőrü-, sikkár- 's malomkövek.

*Micsoda kövek tartoznak a kőszőrükövekhez?*

A kőszőrükövekhez tartoznak:

1. A kőszőrü- 's *fenkövek*, melyek részint hegykövekből, részint fénykövek porából készült pépből állanak; a pép t. i. alakítatik 's égetik. Tirol-, Weilheim-, Newcastle- 's Waidhofenből tetemes mennyiségű kőszőrü 's *fenkövek* jönnek. Mesterséges kőszőrükövek, nevezetesen a sarlók 's kaszák fenésére szolgáló kövek Francia- 's Németországban szénfővénykövek porából alakítatnak. A *fenpala*, mely finomabb munkák fenésére szolgáló köveket ad, található Francia-, Stájer-, Cseh- 's Németországban. A Hüftenbergi kőszőrükövek igen nevezeteseek. Az úgynevezett *olajkövek* finom aczéleszközök fenésére keletről Marseillen keresztül jönnek hozzánk.
2. A *gyémántkenyér*, gyémántpor, mely a gyémánt kőszőrülésére szolgál.
3. A *csiszoló*, vagyon *levantei* 's *velencei*, drágakövek kőszőrülésére szolgál.
4. A *tajtkő*, tűzokádó hegyek szüleménye, színe fehér, hamvasra és feketére tőrő 's kövek, érczek, fa, bőr, elefántcsont kőszőrülésére 's pallérozására használtatik.

*Micsoda kövek tartoznak a pallérkövekhez?*

A pallérkövekhez tartozik:

1. A *palléragyag*, áll kavics-, agyagföld- 's vasélegetből, találtatik Cseh-, Tirol-, Magyar-, Bajor-,

Francia- 's Angolországban, szolgál érczek, kövek 's üvegek pallérozására.

2. A *vérkő*, így nevezzük a különfélekép készített, vagy a természetben létező több vagy kevesebb agyag-s kavicsfölddel elcsunytott vaséleget, mely ércz-árak pallérozására használtatik.
3. A *próbakő*, feketés kovapala, találtatik Cseh-, Magyar- 's Bajorországban és arany, ezüst próbálására szolgál.

*Melyek a legjobb malomkövek?*

A legjobb malomkövek Franciaországból 's a rajnai vidékről jönnek.

Német kifejezetek.

Köszörü - 's fenkövek:	gyémántkenyér:	Diamant-
Schleif- und Weßsteine.	brod.	
csiszoló: Schmirgel.	a tajtkő:	der Bimsstein.
a palléragyag: der Tripel.	a vérkő:	das Polirroth.
a próbakő: der Probirstein.	a malomkö:	der Mühlstein.

#### IV. Égékeny ásványok.

*Mi tartozik az égékeny ásványokhoz?*

Az égékeny ásványokhoz tartozik:

1. A *kénkő*, egyszerű ásvány, világos-sárga, törékeny, *jegedt állapotban* átlátszó, *felolvadva* átláthatlan; találtatik többnyire tüzokádó hegyek mellett; a kereskedésbe *nyersen* vagy *tisztítva*: *kénrudak* nevezet alatt jő. A kénkő löpor, gyuñák gyártására, borok kénezésére 'sat. használtatik.
2. A *villány*, égett csontok tüzesítése által nyeretik, a kereskedésbe hengerded rudacskákban jő, színe halvány-sárgás, szaga foghagymás, dörgölés által könnyen meggyul, azért mindig víz alatt kell tar-



- tani. A villány gyujtók készítésére 's a gyógyá-  
szatban szolgál.
3. A *tüzkő* vagy *puskakova*, a bányavirág kagylódad  
törésü változékossága; Francia- 's Gácsország-  
ban a legjobb tüzkövek találtak.
  4. A *köölaj*, gyántás izü 's szagu, különféle faju: *kő-  
balzsam*, szolgál égető- 's világítószerül; *hegy-  
kátrány*, szolgál ragaszul háztetők- 's járdák erő-  
sítésére. A köölaj 's különféle fajai találtak Per-  
zsiában, Parma-, Piacenza- 's Angolhonban.
  5. A *földszurok*, fekete, száraz, fénylő 's törékeny  
ásványos gyánta, erős szurokszaggal; találtak  
különösen a Svájc-, egyházi állam-, Szciziliában  
's a holt tenger mellett, hol a víztől kihányatik. A  
földszurok fa-, bőr- 's vasáruk befirnászolására,  
valamint mész 's fővényel vegyítve járdák 's ház-  
tetők ragasztására használtak.
  6. A *köszén*, az előkorban elenyészett növényország  
maradéka, mely égékeny, fekete, barna vagy  
hamvas, átláthatlan; lényeges alkatrészei: szén,  
viz, sav 's légeny. A köszén égető szer 's talá-  
tatik csaknem az egész földkerekségen, különösen  
Némethonban, Csehország-, Angolhon-, Amerika-  
's Ujhollandiában.
  7. A *gyeptőzeg*, elhalt, vizes uton szénné vált növény-  
részek maradéka; szine barna, találtak erdődús  
vidékekben, a kereskedésbe téglalakban égető-  
szer gyanánt jő.

### Német kifejezetek.

Égény ásványok: brennbare | a kénkő: der Schwefel.

Mineralien.

a villány: der Phosphor.

a tüzkő: der Feuerstein.

a köölaj: das Rumen.

a földszurok: der Asphalt.

a köszén: die Steinkohle.

a gyeptőzeg: der Torf.

## V. Iró-, rajzoló- 's festőszerek.

*Mi tartozik az iró-, rajzoló- 's festőszerekhez?*

Az iró-, rajzoló- 's festőszerekhez tartozik:

1. *A vasszén*, vasszinü, átláthatlan, lágy, találtatik Bajorországban, Stájerország-, Cseh-, Morva, Spanyol- 's Franciaországban. A vasszén rajz- 's írónok készítésére használtatik. Az *angol rajz- 's írónok* a legjobbak.
2. *A vörös írón*, barnavörös, lágy, találtatik Tirol-, Szilézia- 's Franciaországban; a vörös írón rajz- 's írószerül szolgál. A *nürnbergi, bécsi, párisi 's angol vörös írónok* a leghiresebbek.
3. *A kréta*, a mész földes változékosága, világos- sárgafehér színü, átláthatlan, találtatik Franciaország éjszaknyugoti partjain, Angolország délkeleti 's Német-, Lengyel-, Oroszország éjszaki részein. A kréta írásra, tisztításra 's ragasztásra szolgál.
4. *A rajzpala* vagy *fekete kréta*, az agyagpala széntartalmu, lágy faja, színe kékes vagy hamvasfekete, találtatik Spanyol-, Francia- 's Olaszországban.
5. *A palatábla 's palavessző*, készül kemény, fekete 's tiszta agyagpalából.
6. *A metszőkő*, a kömetszésben használt kő a mész- palának különös faja, mely Zolenhofen 's Pappenheim környékén találtatik. A zolenhofeni kövek a világ minden mivelt részeibe szét küldetnek.
7. *Az ólomhó*, áll szénsavból, ónéleg- 's vízből. A *kremsi, velencei, genuai, hollandiai 's angol ólomhó* leginkább jó a kereskedésbe.
8. *A horgéleg*, az ólomhó pótléka, készül horgany elégeése által. Schönebecken Magdeburg mellett különös szép horgéleget készitnek.



9. *A keserföld*, mindenféle vörös 's fehér arczenőcs alapja, ezüstszinü, vagy hamvas, átlátszó, található Velence mellett, Tirol-, Zalzburg- 's Stájerországban. A keserföld arczenőcs készítésére 's a pallérozásra használtatik.
10. *A sárgaföld*, áll vaséleg-, mész- 's agyagföldből, található Szász-, Bajorország- 's Ausztriában. A sárgaföld bőr, fa 's szobák festésére használtatik.
11. *A sárga festeny*, áll ólomélegből 's festenysavból, citrom- vagy narancsszinü, pora szag 's iz nélküli. Az ugynevezett *kölni sárga festeny* kén-, festenysavú óloméleg- 's gipszből áll.
12. *Az ásványos sárgító*, áll 10 rész ólmagból és 1 rész huyansóból, aranyszinü 's festésre használtatik.
13. *A nápolyi föld*, készül ólmag dárdannyali összeolvastásából 's az olajfestészetben használtatik.
14. *Az aranyglét*, szép, de mérges 's veszedelmes festék, áll 61 rész egérköből és 39 rész kénköből, részint a természetben már egészen kifejlödvé található, részint pedig mesterségesen készítetik és viaszos vászon gyártására, valamint vizes festékekre használtatik. Az aranyglét China-, Perzsia-, Olasz- 's Magyarhonból jö.
15. *Az ólmag*, skarlátszinü por, áll ólom- 's savanyból, különös kemenczékben folytonos gyöngé tüzesítés által készítetik, míg vörös szint kap; a legtöbb ólmag Angol-, Német- 's Franciaországban jö; a legfinomabb faja *ólompírnak* neveztetik és csöüveg, mesterséges drágakövek 's firnász készítésére szolgál.
16. *A higany-kénet*, található a természetben, de mesterségesen is kénköből 's higanyból készítetik; a higany-kénet skarlátszinü festék, mely Japán-, China-, Idria- 's Spanyolországból jö a kereskedésbe és spanyol viasz, vörös nyomtató festék készítésére használtatik.

17. *A mámorvörös*, találtatik részint a természetben, részint mesterségesen készítetik, 70 rész egérkőből 's 30 rész kénkőből; a mámorvörös sárga-, barna- piros vagy vérszinű, jö Magyar-, Erdély-, Csehország- 's Tirolból és a kartonnyomdáknak használtatik.
18. *A kékany*, ugy készül, ha kékanyércz, bányavirágfövényel 's hamuzsirrall üvegkemenczékben összeolvasztatik, kék színű és a papir, len- 's gyapotszövetek, üveg, porcellán 's kőedények *kékre festésére* használtatik.
19. *A lazur*, finom kék por, mely a lazurkőből készül Némethonban.
20. *A rézkék*, salitromsavu réz- 's mészből mesterségesen készített égszinű festék, mely az olajfestészetben használtatik.
21. *A zöld föld*, találtatik Olasz-, Csehország- 's Tirolban 's a festészetben használtatik. A zöld föld tüzesítés által vörös színt kap, és ezen állapotban vörös festékül is szolgálhat.
22. *A hegyi zöld*, zöld festék, mely főképen szénsavú rézélegből áll.
23. *A zöld higany-kénet*, sötét zöld festék, mely festeny-éleg- 's agyagföldből áll és a porcellán festésére használtatik.
24. *A braunschweigi zöld*, zöld festék, áll szénsavú réz-éleg- és szénsavú mészföldből és olaj-, valamint mészfestékül szolgál.
25. *A schweinfurti zöld*, egyik legszebb zöld festék, mely réz-élegből, mirélegsav- 's eczetsavból áll, a lakkozók, szobafestők 's könyvkötők használják.
26. *A pecsétföld*, sárgásbarna, gesztenye- és hússzinűre térő festék, mely agyag- 's kavicsföld-, vaséleg- 's vízből áll, találtatik Némethonban, Szilézia 's Toscana mellett és az aranyozásnál alap-



festékül, valamint pipák és fazekas munkák készítésére használtatik.

### Német kifejezetek.

A vasszén: der Graphit.	a vörös irón: das Röthel.
a kréta: die Kreide.	a rajz-pala: der Zeichenschiefer.
a palatábla: die Schiefertafel.	a palavessző: der Schieferstift.
a metszőkö: der lithographische Stein.	az ólomhó: das Bleiweiß.
a horgéleg: das Zinkweiß.	a keserföld: der Talf.
a sárgaföld: der Ocker.	a sárga festeny: das Chromgelb.
az ásványos sárgító: das Mineralgelb.	a nápolyi föld: das Neapelgelb.
az aranyglét: das Operment.	az ólmag: die Mennige.
a higany-kénet: der Zinnober.	a mámorvörös: der Realgar.
a kékany: die Smalte.	a lazur: das Ultramarin.
a rézkék: das Bergblau.	a zöld föld: die Grünerde.
a hegyi zöld: Berggrün.	a zöld higany-kénet: das Chromgrün.
a braunschweigi zöld: das Braunschweiger Grün.	a schweinfurti zöld: das Schweinfurter Grün.
a pecsétföld: der Bolus.	

## VI. Ásványos savak.

*Mit értünk ásványos savak alatt?*

Ásványos savak alatt értünk általában oly testeket, melyek savanyu izűek és a kék krótonpapírt vörösre festik. Az ásványos savakhoz tartozik:

1. *A kénsavany*, vagyon kétféle: *a gálicz-kénsav* 's *a közönséges* vagy *angol kénsav*; mindkettő kén-, vízből 's savanyból áll, mérges 's vegydolgok, sa-

- litromsav készítésére, a festőségben 's a répamag-  
olaj finomítására használtatik.
2. *A salitromsav*, áll légeny 's savból, a kereskedés-  
ben *füstölő salitromsav* és *választóvíz* nevezet alatt  
is fordul elő, és festők-, valamint rézmetszőktől  
használtatik, továbbá az arany az ezüstitől elvá-  
lasztására szolgál.
  3. *A sósav*, nyeretik 100 rész konyhasóból 168 rész  
kénsavannyal; ize csipős savanyu. A sósav a fes-  
tőség és vegyészeten használtatik.

### Német kifejezetek.

Ásványos savak: Mineral-	a kénsavany: die Schwefel-
fäuren.	fäure.
a salitromsav: die Salpeter-	a sósav: die Salzfäure.
fäure.	

## VII. Az ásványország savai.

### Mit értünk s a v a k alatt?

Savak alatt értünk általában oly testeket, melyek  
savany-, lúgsóból, föld- vagy féméleghből állanak. A  
savakhoz tartozik:

1. *A kénsavu széksó* vagy *glaubersó*, áll 19,4 rész  
széksóból, 24,8 rész kénsavanyból 's 55,8 rész  
vizből, szín nélküli 's átlátszó. A glaubersó ásvá-  
nyos vizekben taláztatik és hashajtóul, valamint  
üveg 's szikag gyártására szolgál.
2. *Az üvegsó*, lényegesen kénsavu hamagból áll, az  
üveghutákból jő, színe fehér vagy hamvas, ize  
keserü sós, és a forrasztásra, valamint timsó ké-  
szítésére használtatik.
3. *A kesersó*, áll 16,26 rész keseranyból; 32,52 rész  
kénsavanyból 's 51,22 rész vizből; szagtalan, na-  
gyon keserü 's sós. A kesersó a természetben ta-



- lálkozó keserü vizekből származik 's a gyógyá-  
szatban használtatik.
4. A *timsó*, áll kénsavany-, hamagból, agyagföld- 's  
viből, a természetben egészen kifejlödve találta-  
tik, de mesterségesen is készítetik. Jó timsó az  
egyházi államból, Német- 's Magyarországból a  
munkácsi vidékről 's a Levantéből jő. A timsó át-  
látszó, szag nélküli, összehuzó édes izü és a  
gyógyászatban, festő 's irhászmesterségben hasz-  
náltatik.
  5. A *vasgálicz*, áll 25,90 rész vasélecsből, 28,78 rész  
kénsavanyból 's 45,32 rész viből, szine kékes-  
zöld. A vasgálicz csaknem minden országban fő-  
zetik és a feketítésre, ténta készítésére szolgál.
  6. A *rézgálicz*, áll 31,80 rész rézélegből, 32,08 rész  
kénsavanyból 's 36,12 rész viből. A rézgálicz  
az aranyozásnál 's festékek készítésére használ-  
tatik.
  7. A *horggálicz*, áll 28,07 rész horgélegből, 27,93  
rész kénsavanyból 's 44,00 rész viből. A horg-  
gálicz hamar száradó firnász készítésére 's karton-  
nyomdáknban használtatik.
  8. A *salitrom*, jő természeti állapotban Keletindia-,  
Egiptom-, Éjszakamerika-, Olasz- 's Magyaror-  
szágból, de mesterségesen is készül; vagyon *nyers*  
's *tiszta salitrom*, a nyers salitrom kis, hamvas,  
sárga vagy barna tisztátalan jegecsekben vagyon;  
a tiszta salitrom szín 's szag nélküli, átlátszó, hü-  
sitő 's sós. A salitrom főképen lőpor, salitromsav  
's kénsav készítésére szolgál.
  9. A *lőpor*, áll salitromból, kén- 's szénből, kis,  
gömbölyü, kékes-hamvas szemekben; a *finomabb*  
*faju lőpor cél-*, *vadászpornak* mondatik; a *dur-*  
*vább faju lőpor repesztő-*, *ágyu-* 's *puskapornak*  
mondatik.
  10. A *konyhasó*, áll 39,6 rész szikanyból 's 60,4 rész

- halványból. A kereskedésben háromféle konyhasó fordul elő: 1) *kősó*, mely főképen Felső-Ausztriában, Tirol-, Würtemberg-, Gács-, Erdély- 's Spanyolországban bányászilag nyeretik; 2) *tengeri só*, áll 95,19 rész konyhasóból, 0,56 rész kénsavas mészből, 1,60 rész kénsavas keseranyból, 2,45 rész vízből, és tengeri vizekből nyeretik; 3) *kútsó*, tisztább a tengeri sónál.
11. A *hugyanysó*, áll 31,8 rész könlegegből 's 68,2 rész sósavanyból és a forrasztásra, czinezésre, 's a vegyészeten használtatik.
12. A *mészhalvag*, fehér morzsás por, halvagos szagu 's sós izü.
13. A *hamuzsir*, áll lényegesen kénsavas ham-élegből, kavicsföld- 's fémélegből. A hamuzsir fadús vidékekben, Magyar-, Oroszország-, Amerikában 'sat. készítetik 's üveg-, szappangyártásra, fejtítésre, a gyógyászatban, a vegyészeten használtatik.
14. A *széksó*, különféle só keveréke, mely főképen *szénsavas szikagból* áll; a kereskedésben háromféle széksó fordul elő: 1) *természeti széksó*, található Magyarországon-, Egiptom- 's Mexikóban; 2) *nyers széksó*, mely különösen Spanyol- 's Franciaországban tengerparti növényekből égetik; 3) *a konyhasó szétbontása által mesterségesen készített széksó*.
15. A *keserany*, *szénsavas keserföld*, fehér, a vízben olvadhatlan kesersó, mely a gyógyászatban 's a festészetben használtatik. Az *angol keserany* a legjobb.

### Német kifejezetek.

- A kénsavas széksó: das | az üvegsó: die Glaßgalle.  
 Glauberfalz.  
 a kesersó: das Bitterfalz. | a timsó: der Maun.  
 a vasgálicz: der Eisenvitriol. | a rézgálicz: der Kupfervitriol.



a horggálicz: der Zinkvitriol.	a salitrom: der Salpeter.
a löpor: das Schießpulver.	a konyhasó: das Kochsalz.
a kősó: das Steinsalz.	a tengeri só: das Seesalz.
a huyanysó: der Salmiak.	a mészhalvag: der Ghsorfalkf.
a hamzsir: die Potasche.	a széksó: die Soda.
a keserany: die Magnesia.	

### VIII. Érczes hegytermények.

*Mi tartozik az érczes hegyterményekhez?*

Az érczes hegyterményekhez tartozik:

1. Az *éreny*, találtatik Délamerika-, Peru-, Braziliában 's az Ural mellett. Oroszországban 's Columbia köztársaságban ezelőtt az érenyből pénzt vertek, most vegyészi edényekre, mesterséges fogak erősítésére, porcellán érenyezésére 'sat. használtatik. A feldolgozott éreny behozati főhelyei Párizs 's London.
2. Az *arany*, találtatik California-, Éjszak- 's Délamerika-, Magyar- 's Erdélyországban; a kereskedésben mindig ötvözve fordul elő.
3. Az *ezüst*, találtatik a szászországi érczhegységben, Magyarország-, Mexikó- 's Peruban; a kereskedésben *rúdokban* fordul elő. A régi ezüst *hulladéküzstnek* mondatik.
4. A *higany*, találtatik részint tisztán, részint kénkövel vegyítve Krajna-, Cseh-, Magyarországon, Spanyolhon-, Amerika- 's Chinában. A higany az arany 's ezüst foncsolására, tükörmázul, lég- 's hévmérő töltésére, és különféle gyógyszerek készítésére szolgál.
5. A *réz*, találtatik főképen Magyarország- 's Amerikában. A kereskedésben gyakran *jápáni, francia, orosz 's svéd réz* is fordul elő.
6. Az *ólom*, találtatik Ausztriában, különösen Magyar-

- honban, továbbá Éjszakamerikában, Angol-, Spanyol- 's Némethonban. Az ólom kapocsvasak erősítésére, golyók 's különféle festékek készítésére használtatik.
7. A *czín*, találtatik a szászországi érczhegységben, Cseh-, Angol-, Spanyolországban, Malakkán, Bankán 's Chinában. A czín különféle edényekre 's a festészetben feldolgoztatik.
8. A *bátrany*, találtatik többnyire *tiszta állapotban* a szászországi érczhegységben, Cseh-, Magyar- 's Stájerországban. A bátrany vöröses-fehér színű, erős érczfényű és némely fehér festékek, valamint arczenőcs készítésére használtatik.
9. A *horgany*, világos kékes-hamvas színű, erős fényű ércz, mely Felső-Szilézia- 's Belgiumból jő és különféle edények, öntött áruk, sárga réz gyártására használtatik.
10. A *horganyércz*, fehér vagy barna, találtatik Karinthia-, Cseh-, Lengyel-, Magyar-, Angolországban, Belgium- 's Sziléziában. A horganyércz a sárgarézt készítésére, valamint a horgany nyerésére használtatik.
11. A *dárdany*, többnyire kénkövel vegyítve találtatik Magyarországon 's az ausztriai államokban; czin-színű, erős fényű, nagyon törékeny és öntött betük készítésére, valamint a gyógyászatban 's vegyészeten is használtatik.
12. A *kéndárdany*, áll 72,88 rész dárdanyból és 27,12 rész kénköből, találtatik Körmöcz-, Selmecz-, Felsőbánya ereiben, Cseh-, Szász- 's Franciaországban; ólomszínű, érczfényű és az arany a réztől elválasztására, valamint a gyógyszerészet- 's tűzművészetben használtatik.
13. A *vas*, a természetben felette ritkán találtatik tiszta állapotban; ellenben találatnak nagy mennyiségű vegyítékek, melyek vasat tartalmaznak. Vasérczek



csak azon ásványok, melyek a vasat élenyült állapotban tartalmazzák. A legfontosabb vasérczek ezek: a *mágnesevaskő*, a *vörös vaskő*, a *barna vaskő*, az *agyag-vaskő* 's a *foszlangó vaskő*. Ausztria-, Angol-, Orosz- 's Svédországból a legtöbb 's legjobb vas jő.

14. Az *aczel*, áll vas- és szénanyból; az aczel a vasból különféle módon nyeretik; a legfinomabb aczel-munkák: *tollkések*, *borotvák* Angolországból jőnek; *kard-* és *késvasak* Solingenből jőnek; *kaszák* Stájerországból jőnek.
15. Az *egérkő*, mérges ércz, áll kénből, vasból, mirennyből; találtaik a természetben, de mesterségesen is készítetik az említett anyagokból. Az egérkő patkányok, egerek, legyek kiirtására, különféle festékek készítésére, az üveg elhalványítására használtatik.

### Német kifejezetek.

Az éreny: die Platina.	az arany: das Gold.
az ezüst: das Silber.	a higany: das Quecksilber.
a réz: das Kupfer.	az ólom: das Blei.
a czin: das Zinn.	a bátrany: der Wismuth.
a horgany: das Zink.	a horganyércz: der Galmei.
a dárdany: das Antimon.	a kéndárdany: das Schwefelantimon.
a vas: das Eisen.	az aczel: der Stahl.
az egérkő: das Arsenik.	

### IX. Agyag 's üvegáruk.

*Mi tartozik az agyag- 's üvegárukhoz?*

Az agyag- 's üvegárukhoz tartoznak:

1. *Pipák*; a fehér agyagpipák tűzmentes, fehér agyagból készítetnek, mely különösen Köln, Lüttich, Na-

- mur mellett találtatik. Holland- 's Némethonban sok pipagyárak vagynak. A török's magyar agyagpipák vastartalmu agyagból állanak.
2. *Olvasztótégelyek*, kétfélék: *heszsi* 's *láganytégelyek*. A heszsi tégelyek Heszszenben készítetnek, háromszögűek 's kerekék, tűzmentesek 's barnasárgák. A láganytégelyek Passzau melletti Hafnerszczellben készítetnek.
3. *Kőedények*, kétfélék: *angol kőedény*, többnyire fejér, szép rajzolásokkal; *közönséges kőedény*, barna, vöröses, hamvas sárgára vagy kékre tērő; mind a kettő Némethonban 's Ausztria több helyein készítetik.
4. *Porcellánedények*, különféle rajzolásokkal, megaranyozva, megezüstözve jönnek Német-, Cseh-Franciaországból, Bécsből 's Chinából.
5. *Üvegáruk*; mindenféle szép üveg jó Angol-, Francia-, Csehország- 's Sziléziából. Csehországban a föld minden országai közöl a legtöbb üvegáruk készítetnek. Cseh-'s Stájerországban vagynak társaságok, melyek az üvegkereskedést a külföldre üzik. Kitünő szép tükrök Murano- 's Velenczéből, a dobrai cs. k. gyárból, Pétervárból, Ildenfonsóból, (Spanyolországban) Szt. Gobinből (Franciaországban) jönnek. Jelentős tözst közönséges tükör-üveggel üznek továbbá Nürnberg- 's Fürthben.

#### Német kifejezetek.

Pipák: Pfeifen	olvasztótégelyek: Schmelztigel.
kőedények: Steingutgeschirre.	porcellánedények: Porzellangeschirre.
üvegáruk: Glaswaaren.	



# HARMADIK SZAKASZ.

Áruk az állatországból.

Waaren aus dem Thierreiche.

## I. Tápszerek.

Mi tartozik a tápszerekhez?

A tápszerekhez tartozik:

1. Az *osztriga*, tengeri állat, mely teknőben vagyon. A megehető osztriga Europa tengerpartjain talál-  
tatik 's akkora, mint a kéz. Ha az osztriga kékes,  
vagy teknője nyitva vagyon, akkor nem jó.
2. A *halikra*, a tokhal, sörleg vagy viza besózott ikrá-  
ja, mely legjobban Oroszországból jő.
3. A *hering*, vagy *sóshal*, mely besózva 's füstölve jő a  
kereskedésbe. A *besózott hering* jóságára nézve  
ötféle: vagyon 1) *hollandi*; 2) *skócziai*; 3) *bergeri*;  
4) *kristianiai* és 5) *stavangeri hering*.
4. A *tókehal*, mely az éjszaki 's keleti tengerben, vala-  
mint Neufundland mellett találtatik, a kereskedésbe  
besózva 's szárítva jő.
5. A *sajt*, a legjobb sajt Svájc-, Holland-, Angol-,  
Olaszország- 's Tirolból különféle nevezetek alatt  
jő a kereskedésbe. Magyarorszában a *liptói sajt*  
igen ismeretes.
6. A *méz*, édes nedv, melyet a méhek, miután a virá-  
gok édességét kiszívták, testökben készítnek. A  
legtöbb méz a Krimm-, Orosz-, Lengyel-, Magyar-  
's Tótországból jő.

Német kifejezetek.

Az osztriga: die Auster. | a halikra: der Caviar.  
a sóshal: der Hering. | a tokhal: der Stör.

\*

a sörleg: der *Steiset*.

a sajt: der *Käse*.

a méz: der *Honig*.

a tökehal: der *Stocffisch*.

a lipthói sajt: der *lipthauer Käse*.

## II. Ruhaanyagok.

*Mi tartozik a ruhaanyagokhoz?*

A ruhaanyagokhoz tartozik:

1. A *selyem*; a selyem a selyembogár fonata. A selyembogár eredetileg Chinában honos, de már csaknem egész Európában, különösen Francia-, Olasz- és az újabb időkben Magyarországon is ápoltatik. A selyem minőségére nézve *huszféle*; vagyon: 1) *piemonti*; 2) *genuai*; 3) *bergamaski*; 4) *milanói*; 5) *velencei*; 6) *római*; 7) *nápolyi*; 8) *szicíliai*; 9) *tirol*; 10) *isztriai*; 11) *magyar*; 12) *francia*; 13) *spanyol*; 14) *délorosz*; 15) *levantei*; 16) *perzsai*; 17) *keletindiai*; 18) *chinai*; 19) *egiptomi*; 20) *éjszakamerikai selyem*. A selyemből különféle *sima* és *tarka* szöveteket gyártanak; u. m. tafotát, bársonyt, szalagokat 'sat. Jelentős selyemárugyarak vagynak Velenczében, Lukka-, Flórencz-, Tours-, Avignon- 's Lyonban; Zürich-, Berlin-, Bécsben; Szász- 's Oroszországban.
2. A *gyapju*, a birka fodros szőre. A mint évenként a birkák egyszer vagy kétszer nyiretnek, vagyon *egy 's kétnyiretű gyapju*. Az egynyiretű gyapju előkelőbb. A tavasszal nyirt gyapju *téli gyapjunak*, a Septemberben nyirt gyapju *nyári gyapjunak* mondatik. A birka háta- 's oldalairól lenyirt gyapju *elsőrendű*, a czombjai hátulsó részeiről, nyakáról 's altestéről gyapju *másodrendű*, a czombjai belső részeiről, térdeiről 's fejéről gyapju *harmadrendű*, a lábai hátulsó részeiről gyapju *negyedrendű* gyap-



junak neveztetik. A negyedrendü gyapju legpiszkosabb 's legroszabb. A gyapjuból különféle sima 's tarka szöveteket készítenek.

3. A szőr; ide tartozik: 1) a kecskeszőr; 2) a teveszőr; 3) a lószőr; 4) a nyulszőr; 5) a hódszőr; 6) a serte; 7) az emberhaj.

4. A nyers bőr; ide tartozik: 1) a marhabőr, jó foképen Magyarország- 's Amerikából 's csupán talpbőr készül belőle; 2) a juhbőr, melylyel a belhon bővelkedik, de jó juhbőr Perzsia- 's a déli Oroszhonból is jó; 3) a kutya-, macska-, ló-, őz-, szarvas- 's rókabőr; 4) külföldi bőr; ide tartozik: a kék róka bőre Sziberiából, a fehér róka bőre a fősarki tartományokból, a czoboly bőre Sziberiából, a hölgybőr, a medvebőr. A legnagyobb bőr- 's szücsárakereskedést Oroszország- 's Amerikában üzik. A német szücsárakereskedés főhelye Lipcse.

5. A készített bőr, vagyon kétféle: 1) csávált bőr, mely cserkéreggel 's gubacscsal készítenek; ide tartozik a talpbőr 's vékony bőr; 2) írha, mely timsóval készítenek. Készített bőr most már minden mivelt országokból jó. A készített bőrhez tartozik még a bagariabőr, mely fűzkéreggel kicsáválva nyirolajba áztatik, mi által sajátlagos szagot kap, — és a pergamen.

6. A tollak, vagynak ágy-, író- 's éktollak. Ágytollakul szolgálnak a lúd-, hattyu- 's dán pelyhei; írótollakul használatnak a lúd-, sólyom- 's hollótollak; éktollakat ad a strucz, gém 's törökbarát (Marabout.)

7. A szivacs, növényállat, mely a vörös 's földközi tengerben él és különösen a görög szigeteken találta-  
tik. Mit mi szivacsul használunk, az csak az állat toka. Az igen lyukacsos szivacs lószivacsnak, a finomabb szivacs mosószivacsnak neveztetik. Mi

hozzánk a szivacs Trieszten 's Velenczén keresztül jő.

### Német kifejezetek.

A selyem: die Seide.	a gyapju: die Wolle.
a szőr: das Haar.	a nyers bőr: die Haut oder das Fell.
a készített bőr: das Leder.	a tollak: die Federn.
a szivacs: der Schwamm.	a lószivacs: der Rosschwamm.

### III. Anyagok műczikkekre.

*Mi tartozik a műczikkek anyagaihoz?*

A műczikkek anyagaihoz tartozik:

1. Az *elefántcsont*, mi alatt az elefánt 's rozmár agyairait értjük, melyekből különféle műczikkeket készítenek. Az elefántcsont Keletindia-, Afrika-, Mozambik- 's Guineából jő.
2. A *csontok*; a nagyobb állatok csontjai, nevezetesen az ökrökéi, pálczagombokra dolgoztatnak fel, a kisebb állatok csontjai enyv 's villó nyeresére szolgálnak. A csontkereskedés Németországban igen jelentős.
3. A *szarv*, fejéres, vagy barnás színű. A kereskedésben leginkább ökörszarv fordul elő. A *magyar 's orosz szarv*, mely vegyes színű, a jobb, a dél-amerikai szarv a legjobb faj. A szarv vastag részei a fésüsöktől dolgoztatnak fel. Bikaszarv Magyar- 's Olaszországból jő a kereskedésbe.
4. A *halcsont*, a cset szálkái, melyek neki fogak gyanánt szolgálnak. A tengeri városok jelentős kereskedést üznek halcsonttal. A legjobb halcsont Grönlandból jő.
5. A *békatelknő*, így neveztetik a tengeri teknősbéka szarvnemű, félátlátszó hátteknője. Mennél szebben 's barnábban petyegetett a telknő, annál nagyobbra



becsültetik. A békateknő a szarvval hasonló czélra használtatik.

6. A *gyöngyök*; a *valódi gyöngyök* szénsavas mészből álló, gömbölyü vagy púpos kinövések, melyek a gyöngycsigában találtnak. A helyek, hol gyöngyök találtnak, *gyöngyponkoltnak* mondatnak. A gyöngyök szép fejr színűek, hamvasba, kékbe vagy zöldbe játszó. A *keleti gyöngyök*, melyek Ceylonról 's Jápánból jönnek, a legszebbek. Dán-, Svéd-, Norvég-, Szász-, Csehország-'s Sziléziából jönnek az ugynevezett *nyugoti* vagy *folyógyöngyök*. Ezekon kívül vagynak még:

1) *Fejgyöngyök*, melyek tökéletesen gömbölyűek 's a gyöngycsiga husában találtnak.

2) *Nyakgyöngyök*, melyek hosszukások 's rendetlenül alkotvák.

3) *Darab- vagy számgyöngyök*, melyek a legnagyobbak 's a legszebbek.

4) *Latgyöngyök*, melyek kisebbek, és

5) *Porggyöngyök*, melyek a legkisebbek.

7. A *gyöngyanya*, a gyöngycsiga háza, fényes, sima, erős, fejr szivárványszínekkel. A *keletindiai gyöngyanya* kitünőbb: a *nyugotindiai* csekélyebb.

8. A *korallók*, így neveztetnek bizonyos növényállatok meszes, növénynemüleg elágzott tokokkal. A korallók különösen a középtengerben, Éjszakafrika, Spanyol-, Olasz-'s Franciaország sziklás partjain nőnek, és ékszerekre feldolgoztatnak.

9. A *vizahólyag*, a viza 's a tokhal uszóhólyagának belső bőre. A kereskedésben előforduló vizahólyag szarvnemü, átlátszó, sárgásfejr színü, szag 's íz nélküli. A legjobb vizahólyag Oroszországból, különösen Astrakanból jö. Némethonban a juh béléből utánoznak vizahólyagot, de ez igen ros. A vizahólyag az enyvezésre, folyadékot tisztítására 's némelykor tápszerül is szolgál.

10. Az *enyv*, készül különféle állati részekből, u. m.: bőr, idegek, porcok 's csontok kifőzése által. Az enyv szarvnemű, törékeny, átlátszó 's sárga vagy barna színű. A pergamenhulladékok- 's juh lábakból főzött enyv többnyire fejtér színűek. Általában a fejtér színű enyv drágább. Nevezetes a *flandri*, *nördlingi*, *reutlingi* és *orosz enyv*.

### Német kifejezetek.

Az elefántcsont: das Elfenbein.	a csontok: die Knochen.
a szarv: das Horn.	a halcsont: das Fischbein.
a békateknő: das Schildkröte.	a gyöngyök: die Perlen.
keleti gyöngyök: orientalische Perlen.	nyugoti gyöngyök: occidentale Perlen.
folyógyöngyök: Flußperlen.	fejgyöngyök: Kopfperlen.
nyakgyöngyök: Kropfperlen.	számgyöngyök: Zahlperlen.
latgyöngyök: Lothperlen.	porgyöngyök: Staubperlen.
a gyöngyanya: die Perlmutter.	a korallok: die Korallen.
a vizahólyag: die Haufenblase.	az enyv: der Leim.

## IV. Festékárúk.

Mi tartozik a festékárúkhoz?

A festékárúkhoz tartozik:

1. A *biborbogár*, rovar, mely eredetileg Mexicóban honos. A szín- vagy biborbogarak szárított állapotban jönnek a kereskedésbe. Vagyon *ezüstszinű 's fekete biborbogár*. A fekete biborbogár *zakadillának* neveztetik. A biborbogár a legszebb piros festék készítésére használtatik.
2. A *laklak*, piros festék, mely a lakszinbogárból szén-savas szikag 's timsó által készítetik, jó Keletindiából.



3. A *szipia*, a téntaféreg erszénye, melyben barna festék vagyon. A szipia kizárólag Olaszországból jő 's kitünő tusfestékül szolgál.
4. A *kéksavas hamag*, így nevezetik egy bizonyos só, mely állati részek keverékéből, u. m.: vér hamuzsirrali tüzesítése által nyeretik. A kéksavas hamag több festékek, nevezetesen a *berlini kék* készítésére használtatik.
5. A *csontfekete*, készül állati részek, u. m.: csontok, vér, szarv elégeése által. A csontfekete fekete festékül, fénymázra, fekete firnászra használtatik.

### Német kifejezetek.

A szín- vagy biborbogár: a laklak: der Saclack.  
die Cochenille.

a szipia: die Sepie.

a kéksavas hamag: das blaue saure Kali.

a csontfekete: das Knochen-  
schwarz.

### V. Zsiradékok.

*Mi tartozik a zsiradékokhoz?*

A zsiradékokhoz tartozik:

1. A *faggyu*, különféle füevő emlősök a kiolvasztás által nyert meredt zsirja. Vagyon: 1) *marhafaggyu*, világos sárgás, kellemetlen szagu; 2) *ürüsfaggyu*, keményebb, világosabb; 3) *juhaggyu*, fejeér, lágy. A legtöbb faggyu Orosz-, Lengyel-, Magyar-, Erdély-, Oláhország- 's a Moldvából jő. A faggyu gyertyák 's szappan készítésére használtatik.
2. A *halzsir*, a cetek szalonnájából kiolvasztott zsiros folyadék. A *czethalzsir* barnás, kellemetlen szagu olajt ad. Ezen kívül vagyon *hering-*, *tengeri-kuty-* 's *májzsir*, mely utolsó a tökehalak májaiból

kiolvasztatik. A legtöbb halzsir Hamburg-, Bremen-, Angolország- 's Hollandból jő. A halzsir általában az égésre, kikészített bőr kenésére, légszesz készítésére használtatik. A májzsir gyógyszerül is becsültetik.

3. A *czetvelő*, találkozik a hosszú fejü fizetér agyában, olajjal keverve. A czetvelő fejtér, mered, a melegben sárgás olajjá olvad. A legtöbb czetvelő Éjszakamerika egyesült államaiból jő. A czetvelő különféle írok 's flastromok készítésére, valamint jól égő gyertyák gyártására használtatik.

4. A *viasz*, melyet a méhek növényrészekből készítenek, és nyersen *sárga viasz*, fejtérítve pedig *fejtér viasz* nevezet alatt fordul elő a kereskedésben. A legtöbb viasz Gács-, Magyar-, Török-, Orosz-, Oláhország- 's a Moldvából jő. A viasz főképen gyertyákra, flastromokra, fénymázra használtatik.

### Német kifejezetek.

A faggyu: der Talg.	a halzsir: der Thran.
a czetvelő: der Wallrath.	a viasz: das Wachs.

## VI. Gyógy- 's illatszerck.

*Mi tartozik a kereskedésben előforduló gyógy- 's illatszerckhez?*

A kereskedésben előforduló gyógy 's illatszerckhez tartozik:

1. Az *ambra*, mely a hosszú fejü fizetér bélcsőjében találatik, jő Madagaskar-, Surinam-, Java- 's Japanból, mered, átláthatlan, dörzsölékeny, hamvas színü test, mely a megmelegítés alatt sajátlagos, kellemes illatot terjeszt. A világos hamvas ambra a legjobb fajü. Az ambra füstölöszerül, valamint illatozó szinnedv készítésére használtatik.



2. A *pézsmá*, találtatik a tatárpézsmá erszényében. A kereskedésben a pézsmá vagy erszényestől, vagy szárított szemek alakjában fordul elő. A *tonkini pézsmá* Chinából 's Tibetből a legjobb. Ezen kívül vagon még *kabardini* és *orosz pézsmá* fejeér szörrel. A pézsmá a gyógyászatban, és kellemes, erős szaga miatt illatszerül is használtatik.
3. A *hódony*, mely a hód czombjai között erszényemű mirigyekben elkülönzik, a kereskedésben szárított állapotban fordul elő. A hódony sima, feketebarna színű. Vagon: 1) *orosz hódony*, lapos erszényekben, szárítva, fény nélküli, dörzsölékeny, erős, juh-szemethez hasonló szagu, keserű, csipős ízű; 2) *angol hódony*, hosszas erszényekben, narancs-sárga, fényes, szaga 's íze mint az orosz hódonyé; 3) *bajor hódony*, minősége az orosz hódonyéhoz hasonló. A hódony gyógyszerül használtatik.
4. A *madárganaj*, tengeri madarak ürítékéből származik. A madárganaj, mely Délamerika 's Nyugat-afrikából jő, fejeér vagy vörös színű és trágyául használtatik.

### Német kifejezetek.

Az ambra: die Ambra.

a pézsmá: der Moschus oder Bisam.

a hódony: das Bibergeiß.

a madárganaj: der Guano.

# TARTALOM.

## I. RÉSZ.

### KERESKEDÉS.

#### ELSŐ SZAKASZ.

A kereskedésről általában . . . . .	Lap. 7
-------------------------------------	-----------

#### MÁSODIK SZAKASZ.

A kereskedés fajairól . . . . .	13
I. Az árukereskedésről . . . . .	14
A) A honi terményekkel kereskedésről . . . . .	15
B) A fűszer- vagy gyarmatárukereskedésről . . . . .	18
C) A festékárukereskedésről . . . . .	19
D) Az éjszaki terménykereskedésről . . . . .	—
E) A szerárukereskedésről . . . . .	20
F) A fakereskedésről . . . . .	—
G) A félgyártmányokkal kereskedésről . . . . .	21
H) A kézművekkeli kereskedésről . . . . .	22
I) A gyárművekkeli kereskedésről . . . . .	23
II. A pénz-, váltó- és értékes papirkereskedésről . . . . .	24

#### HARMADIK SZAKASZ.

A kereskedés rende 's soráról . . . . .	25
A) A nagykereskedésről . . . . .	26
B) A kiskereskedésről . . . . .	27
C) A bizománykereskedésről . . . . .	28
D) A sajátkereskedésről . . . . .	29
E) A nyerőkereskedésről . . . . .	—
F) A vesztkereskedésről . . . . .	—



	<i>Lap.</i>
G) A házalásról . . . . .	30
H) A dugárkodásról . . . . .	—
I) A szállítási kereskedésről . . . . .	31
K) Az áruszerzési 's jutalékkereskedésről . . . . .	—

### NEGYEDIK SZAKASZ.

A kereskedés irányáról . . . . .	33
----------------------------------	----

### ÖTÖDIK SZAKASZ.

A kereskedők különféle osztályairól Ausztriában . . . . .	34
A kereskedés gyakorlásáról a Lombard-velencei királyságban . . . . .	37

## II. R É S Z.

## Á R U I S M E.

Bevezetés . . . . .	41
---------------------	----

### ELSŐ SZAKASZ.

#### Áruk a növényországból.

I. Élet- és fűszerek . . . . .	42
II. Forrongási és lepárlási természetűek . . . . .	69
III. Anyagok a felfonásra és szövésre . . . . .	74
IV. Cserszerek . . . . .	82
V. Festékszerek . . . . .	84
VI. Fák, gyökerek és más növényrészek . . . . .	88
VII. Különböző növénynedvek . . . . .	90
VIII. Só 's savak a növényországból . . . . .	94

### MÁSODIK SZAKASZ.

#### Áruk az ásványországból.

I. Ékkövek . . . . .	95
II. Épület- 's építménykövek . . . . .	99
III. Kőszőrü-, síkár- 's malomkövek . . . . .	101
IV. Égékeny ásványok . . . . .	102
V. Író-, rajzoló- 's festőszerek . . . . .	104

	Lap.
VI. Ásványos savak . . . . .	107
VII. Az ásványország savai . . . . .	108
VIII. Érczes hegytermények . . . . .	111
IX. Agyag- 's üvegarúk . . . . .	113

### HARMADIK SZAKASZ.

#### Áruk az állatországból.

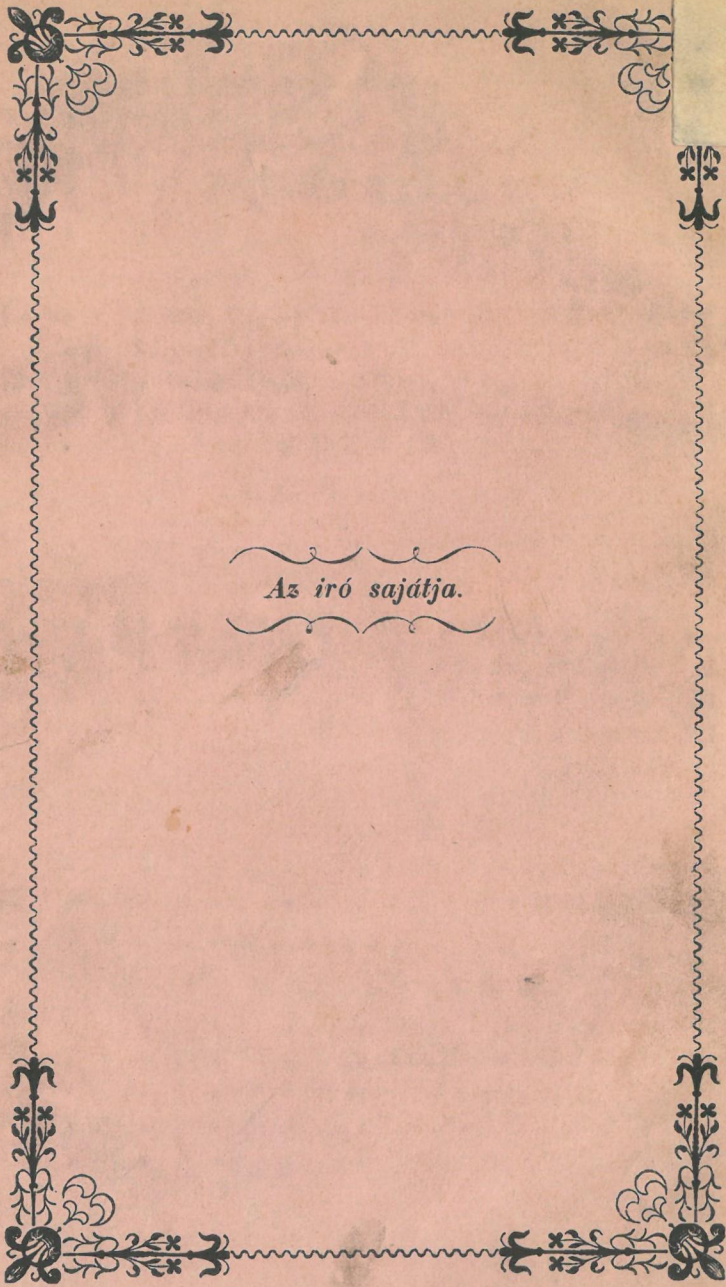
I. Tápszerek . . . . .	115
II. Ruhaanyagok . . . . .	116
III. Anyagok műcikkekre . . . . .	118
IV. Festékárúk . . . . .	120
V. Zsiradékok . . . . .	121
VI. Gyógy- 's illatszerek . . . . .	122

A R U I S M E



162212





*Az író sajátja.*